

Jerzy Okoński, Barbara Szpunar, Andrzej Szpunar

Materiały wczesnośredniowieczne ze środkowego biegu Wisłoki

1. UWAGI WSTĘPNE

Niniejsza publikacja zawiera prezentację materiałów z okresu wczesnego średniowiecza zinwentaryzowanych na 8 obszarach AZP, zlokalizowanych w środkowym biegu Wisłoki (obszary 100–71, 101–71, 102–71 oraz 103–71). Teren ten został przez nas umownie określony jako „środkowy bieg Wisłoki”, chociaż rzeczywisty zakres tego terminu jest nieco szerszy.

Dolina środkowej Wisłoki – w zakresie objętym granicami wymienionych obszarów AZP, (mapa 1) – należy do obszarów od dawna znajdujących się w kręgu szczególnego zainteresowania archeologów. Powodów tego zainteresowania jest wiele. Dokonywane od dawna odkrycia czy przypadkowe znaleziska zabytków archeologicznych wskazywały na rozwój na tym terenie osadnictwa w zamierzczłej przeszłości. Zróżnicowane charakterem stanowiska (liczne grodziska z różnych okresów, osady, cmentarzyska, antyczne i średniowieczne monety, bardzo liczne znaleziska narzędzi kamiennych) były tu odkrywane od ponad stulecia. Nie bez znaczenia jest i okoliczność istnienia pozamuzealnych kolekcji zabytków, znajdujących się w zbiorach szkół lub rękach prywatnych. Zespół dogodnych warunków fizjograficznych z dużą ilością form terenowych, świetnie nadających się do zasiedlenia lub gospodarczej eksploatacji, żyzność gleb na krawędziach płaskowyżów po obu brzegach Wisłoki i na terenie pogórza, dobrze rozwinięta sieć wodna z szeroką doliną Wisłoki z rozwiniętym systemem teras, predysponował ten teren do odgrywania znaczącej roli w przeszłości. Istotne znaczenie wynikało również z położenia na ważnych szlakach komunikacyjnych, biegnących doliną rzeki lub wzdłuż progu pogórza karpackiego. Wszystkie podniesione okoliczności wpłynęły na rozwój pradziejowego i średniowiecznego osadnictwa oraz zakres jego rozpoznania, podsumowany w 1995 r. w monografii Dębicy i okolic przez Antoniego Jołdowskiego (1995).

Duża ilość odkryć lub znalezisk pojedynczych zabytków z rozmaitych charakterem prac archeologicznych na tym terenie okazała się być w istocie ledwie zwiastunem rzeczywistej ilości źródeł archeologicznych. Przeprowadzenie w ostatnim dziesięcioleciu badań Archeologicznego Zdjęcia Polski na terenie doliny Wisłoki, na objętym granicami tego artyku-

łu odcinku między Przecławiem a progiem pogórza karpackiego, przyniosło odkrycie kilkuset nowych stanowisk archeologicznych. Prezentacja tej bardzo bogatej i zróżnicowanej bazy źródłowej stanowić będzie temat serii artykułów. W pierwszym ograniczamy zakres zainteresowania do okresu wczesnego średniowiecza. Wybór ten ma rozliczne uwarunkowania. Pierwszym powodem podjęcia tego tematu jest fakt, iż brak rozpoznania osadnictwa wczesnośredniowiecznego na tym terenie był dotkliwie odczuwany w podejmowanych ujęciach syntetycznych (M. Parczewski 1991, s. 19). Zakończenie na interesującym nas odcinku doliny Wisłoki badań AZP ujawniło tymczasem istnienie zwartej strefy osadnictwa o charakterystycznej, „wyspowej” strukturze. Wprowadzenie tego ważnego zespołu źródeł do literatury uznaliśmy za zadanie priorytetowe.

Istotne znaczenie w podjęciu tematu ma też fakt, iż materiały wczesnośredniowieczne należą do najłatwiejszych do identyfikacji i wyróżnienia wśród pozyskiwanych w trakcie badań powierzchniowych. Z tej pozornie oczywistej konstatacji wynika nader ważna przesłanka. Z tej łatwości identyfikacji wynika bowiem fakt, iż zespół źródeł do poznania osadnictwa wczesnośredniowiecznego jest na obecnym etapie badań zamknięty i w oparciu o istniejącą bazę – kompletny. Tymczasem wśród materiałów prahistorycznych istnieje w oparciu o dalsze konsultacje i podejmowane badania wykopaliskowe możliwość uściślenia klasyfikacji chronologiczno-kulturowej i zmian we wstępnie zarysowanym obrazie osadnictwa. Opracowanie materiałów wczesnośredniowiecznych wolne jest od takich niebezpieczeństw. Uznać można, iż przedstawiony obraz jest odzwierciedleniem stanu bazy źródłowej na połowę roku 2002.

Kolejnym ważnym powodem prezentacji materiałów znad środkowej Wisłoki jest ten, iż w latach 1999–2000 przeprowadzono na trzech stanowiskach, zlokalizowanych w różnych strefach środowiskowych, badania wykopaliskowe o charakterze sondażowym (Góra Motyczna, gm. Żyraków, stan. 3 oraz Żyraków, gm. Żyraków, stan. 3) lub ratowniczym (Stasiówka, gm. Dębica, stan. 11). Pozyskane liczne materiały i wstępne rozpoznanie charakteru zabudowy na tych stanowiskach znacząco wzbogaciły wiedzę o wcze-

snośredniowiecznym osadnictwie w dolinie środkowej Wisłoki.

Rozpoznanie osadnictwa wczesnośredniowiecznego ma jednak również wymiar mocno pesymistyczny. W trakcie badań powierzchniowych wśród 127 zinwentaryzowanych stanowisk archeologicznych znalazło się 20 takich, na powierzchni których stwierdzono obecność rozorywanych obiektów archeologicznych (nr kat. 35, 36, 39, 40, 41, 42, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 76, 82, 83, 86, 108, 112, 117, 120). Dowodzi to zaawansowanego stopnia destrukcji stanowisk, zlokalizowanych na żyznych glebach, poddanych intensywniej uprawie, lub na terenie przeznaczonym pod zabudowę, gdzie zagrożenie całkowitym zniszczeniem jest bardzo realne w nieodległej perspektywie czasowej. O skali dewastacji świadczy fakt, iż niektóre ze stanowisk odkrywanych na początku lat dziewięćdziesiątych, już obecnie nie istnieją. W przypadku stanowisk wczesnośredniowiecznych, zwłaszcza zlokalizowanych na glebach piaszczystych, gdzie miąższość wypełnisk była niewielka, ten aspekt nabiera szczególnego znaczenia. Obawiamy się, iż publikacja ta będzie – obok ewidencji na kartach KESA – jedynym śladem wielu interesujących stanowisk archeologicznych z okresu wczesnego średniowiecza.

Badania powierzchniowe, których wyniki stworzyły bogatą bazę źródłową niniejszego opracowania, prowadzone były przez prof. dr hab. Michała Parczewskiego, mgr mgr Andrzeja Ceterę, Eligiusza Dworaczńskiego, Jerzego Okońskiego, Barbarę i Andrzeja Szpunarów oraz Janusza Tarchałę i Grzegorza Tracza. Wymienionym Osobom pragniemy serdecznie podziękować za udostępnienie prezentowanych

materiałów. Określenie przynależności chronologiczno-kulturowej materiałów oparto o konsultacje z prof. dr hab. Markiem Gedlem i prof. dr hab. Michałem Parczewskim. Badania powierzchniowe prowadzone były ze środków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Tarnowie oraz Służby Ochrony Zabytków województwa podkarpackiego i małopolskiego.

Badania sondażowe na stanowiskach 3 w Górze Motycznej i Żyrakowie prowadził Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie na zlecenie Agencji Budowy i Eksploatacji Autostrad. Ratownicze badania stanowiska 11 w Stasiówce, prowadzone przez Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich w Rzeszowie, finansował Wojewódzki Podkarpacki Konserwator Zabytków w Przemyślu.

Podstawową część niniejszego artykułu stanowi publikacja materiałów w ogromnej większości pozyskanych w trakcie badań AZP. W katalogu zachowano ustalenia przedstawione przez autorów badań na kartach ewidencji stanowisk w zakresie przynależności administracyjnej, określenia funkcji stanowisk oraz ich chronologii. W przypadku stanowisk archiwalnych zestawiono podstawową literaturę w porządku chronologicznym, a w przypadku stanowisk na których prowadzono badania wykopaliskowe – zaprezentowano podstawowe informacje o uzyskanych wynikach. Informacje te nie pretendują do pełnej publikacji materiałowej badań na tych stanowiskach. W materiale ilustracyjnym wykorzystano zabytki rysowane na tablicach w opracowaniach AZP. W przypadku obszarów badanych przez autorów niniejszego artykułu zaprezentowano wszystkie charakterystyczne lub zdobione fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej.

2. ŚRODOWISKO NATURALNE

Pod względem warunków naturalnych teren objęty granicami niniejszego opracowania charakteryzuje silne i wielopłaszczyznowe zróżnicowanie (m.in. budowa geologiczna, rzeźba terenu, gleby). Zasadnicze linie podziałów przebiegają zarówno równoleżnikowo (granica pomiędzy Karpatami Zewnętrznymi a Zapadliskiem Przedkarpackim, wyraźnie widoczna w krajobrazie jako czoło progu pogórza, wyznaczona wyraźnym progiem fliszowym), jak i po kierunku SW–NE (wyznaczona doliną Wisłoki granica między Płaskowyżem Tarnowskim i Kolbuszowskim oraz między Pogórzami Ciężkowickim i Dynowskim). Regionalizację fizycznogeograficzną oparto na ustaleniach J. Kondrackiego (1977) oraz Z. Czeppe i K. German (1988, tabela 16, s. 96).

Pogórze Dynowskie na interesującym nas terenie obejmuje 3 elementy: garby przedgórza, strome czoło oraz ciągi grzbietów w głębi. Przedgórze występuje w formie pokrytych lessem wzniesień m.in. w okolicach Pilzna. Niewielkie deniwelacje i silne rozczłonkowanie charakteryzują płaskie garby, wyniesione 50–70 m nad poziom Wisłoki. Próg pogórza w okolicy Dębicy jest wysoki (150–180 m) i stromy. Stok progu jest gęsto pocięty parowami. Główne grzbiety krawędzi pogórza leżą na wysokości 350–400 m, zbiegając się w węźle Bratniej Góry w Stasiówce. Na terenie pogórza

skałami macierzystymi dla gleb są gliny, gliny piaszczyste i pyły. Teren w granicach prezentowanego opracowania należy do Płaskowyżu Globikowskiego (Z. Czeppe, K. German 1988, s. 96, 97, 103; L. Starkel 1988, s. 25–27).

Kotlina Sandomierska na interesującym nas terenie obejmuje cztery mezoregiony: Płaskowyż Tarnowski i Kolbuszowski, Rynnę Podkarpacką oraz Dolinę dolnej Wisłoki.

Płaskowyż Tarnowski jest lekko falistą równiną o wysokościach od 200 do 265 m n.p.m., pochyloną ku północy, której osady morskie miocenu pokryte są glinami, żwirami i piaskami czwartorzędowymi o niewielkiej (do 2 m) miąższości. W części południowej płaskowyż rozcinają równoleżnikowo doliny Czarnej i Potoku Chotowskiego. Występują tu żyzne gleby pylaste, na których rozwinęły się gleby pseudobielicowe i brunatne. Współcześnie jest to obszar prawie bezleśny i rolniczy. Teren ma charakter erozyjno-denudacyjnej równiny, o dość znacznym zróżnicowaniu. Tworzą ją liczne strumienie i okresowe potoki, płynące w kierunku wschodnim i południowo-wschodnim, uchodzące do Wisłoki.

Płaskowyż Kolbuszowski posiada podobną budowę geologiczną i morfologię. Różnica wynika z faktu, iż pokrywa piaszczysto-żwirowa zalegająca na iłach mioceńskich jest grubsza, osiągając w niektórych dolinach miąższość ponad

20 m. Licznie występują wydmy, a na kulminacjach wzniesień przetrwały gliny morenowe. Zachodni brzeg płaskowyżu ma charakter wyraźnego progu o wysokości do 40 m i jest przykryty wałami wydmy. W rzeźbie dominują wierzchowiny płaskich garbów, rozczłonkowane szerokimi i płytkimi nieckami (J. Lach, J. Kukulak 1995, s. 20).

Dolina dolnej Wisłoki poszerza się ku N-E, od około 3 km w rejonie Pilzna do ponad 5 km w rejonie Brzeźnicy. W części południowej, w rejonie Dębicy, odgałęzieniem

doliny w kierunku wschodnim jest Rynna Podkarpacka. Podział tych jednostek (wraz z pełną charakterystyką kolejnych poziomów teras) został opublikowany (J. Lach, J. Kukulak 1995, s. 20–24). W dolinie Wisłoki, Rynnie Podkarpackiej oraz dolinach niektórych potoków (m.in. Latoszyńskiego) wykształciły się na pyłach i glinach mady. W obrębie Rynny Podkarpackiej, zwłaszcza po wschodniej stronie Dębicy, dominują gleby bielcowe.

3. HISTORIA BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH

Najwcześniejsze znaleziska archeologiczne z okolic Dębicy pochodzą z roku 1872. Wtedy to podczas budowy linii kolejowej Tarnów – Rzeszów znaleziono w Grabinach trzy monety rzymskie (Hadriana, Gracjana i Herakliusza). Monety początkowo przechowywane były w zbiorach prywatnych, a w 1935 roku znalazły się w zbiorach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (M. Aleksiewicz 1958, s. 56; M. Gumowski 1954–56, s. 128; A. Kunisz 1969 s. 142, nr 60; L. Piotrowicz 1936, s. 95). W 1914 r. w Dębicy odkryto skarb monet rzymskich. Wedle źródeł archiwalnych zawierał on denary Trajana i Hadriana. Ze skarbu w zbiorach krakowskiego Muzeum Archeologicznego zachował się jeden denar (M. Aleksiewicz 1958, s. 10, nr 10; A. Jodłowski 1995, s. 48; A. Kunisz 1969 s. 141, nr 38; J. Wielowiejski 1960, s. 306, poz. 240). Następny skarb, tym razem monet i ozdób arabskich w naczyniu glinianym, odkryty został w 1920 lub 1921 roku w Dębicy przy ul. Kraszewskiego. Niestety skarb – zapewne wczesnośredniowieczny – zaginął (A. Kunisz 1960, s. 116). W 1930 roku na tej samej ulicy (nr 68) przy budowie domu odkryto przypadkowo grób ciałopalny kultury łużyckiej. Grób zawierał naczynia i kości (?), z których jedna popielnica przekazana została do Muzeum Archeologicznego w Krakowie (MAK, nr inw. 10 258). Pozostałe popielnice uległy niestety zniszczeniu (K. Moskwa 1960, mapka s. 23; 1973, s. 9, ryc. 1; 1976, s. 180–181; A. Żaki 1950, s. 184, nr 25). Samo cmentarzysko już nie istnieje, gdyż teren jest obecnie całkowicie zabudowany.

W 1956 r. i w lipcu 1957 r. Andrzej Żaki prowadził badania na stanowisku nr 11 w Brzeźnicy. W trakcie prac sporządzono m.in. plan domniemanego grodziska w skali 1:1000, a także brudnorys tego planu z zaznaczonym miejscem „zapadniętego kościoła” (M. Parczewski 1998, KESA 58). W zbiorach Pracowni Archeologicznej Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu znajduje się kilka fragmentów ceramiki znalezionej na tym stanowisku w lipcu 1957 roku (M. Parczewski 1998, KESA 58).

W 1958 roku Antoni Kunysz i K. Karasiński przeprowadzili poszukiwania powierzchniowe w rejonie miejscowości Dąbie (obecnie część wsi Tuszymia), odkrywając 4 stanowiska archeologiczne (archiwum MOR). W tym samym roku Kazimierz Godłowski i Kazimierz Moskwa weryfikowali stanowisko nr 1 w Dąbiu (obecnie Tuszymia, stan. 1), zaś ratownicze badania wykopaliskowe na tym stanowisku podjął Antoni Kunysz (archiwum MOR).

W latach 1959–1960 Antoni Kunysz w ramach prac Karpackiej Ekspedycji Archeologicznej odkrył dwa domniemane grodziska w Latoszynie i Podgrodziu (A. Kunysz 1968, s. 63). W 1960 Antoni Jodłowski i Antoni Talar z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie zweryfikowali cmentarzysko kultury łużyckiej w Dębicy oraz sporządzili roboczy plan domniemanego grodziska w Latoszynie (A. Jodłowski 1995, s. 49; archiwum MOR). Grodzisko to w istocie nie istnieje (M. Parczewski 1986). W 1960 roku na terenie Wiewiórki (w pobliżu ruin dworu hetmana Tarnowskiego) znaleziono grosz saltzburski (T. Opozda 1965, s. 124).

W 1961 r. Antoni Talar i Antoni Jodłowski weryfikowali stanowisko 1 w Tuszymie (archiwum MOR). Ci sami badacze prowadzili również w 1961 r. pierwsze udokumentowane prace inwentaryzacyjne na terenie gródka stożkowatego w Woli Wielkiej, gm. Żyraków, stan. 1. W ich trakcie pozyskano ceramikę średniowieczną i kaffe (archiwum MOR). W latach późniejszych dochodziło do kilkukrotnej dewastacji wspomnianego obiektu przez wybieranie z nasypu ziemi oraz przycinanie zbocza od strony wschodniej. Największa dewastacja miała miejsce w 1987 r., gdy z terenu grodziska pobierano ziemię na nadsypywanie wałów przeciwpowodziowych. W roku 1961 weryfikowano również stanowisko 1 w Wiewiórce (teren dworu obronnego hetmana Jana Tarnowskiego – T. Aksamit 1962, s. 43).

W trakcie badań powierzchniowych, prowadzonych w 1966 r. przez Antoniego Talara przy współpracy Stanisława Lewandowskiego, Mariana Myszkę i Michała Parczewskiego odkryto lub zweryfikowano 16 stanowisk w 9 miejscowościach, m.in. Nagoszynie (A. Talar 1968, s. 262, 263; E. Szarek-Waszkowska 1971, s. 205). W 1966 roku Michał Parczewski, Stanisław Lewandowski i Marian Myszka prowadzili również badania powierzchniowe na lewym brzegu Wisłoki. Wynikiem tych badań było odkrycie 5 stanowisk archeologicznych w miejscowości Grabiny. Materiał archeologiczny z tych stanowisk znajduje się w Muzeum w Rzeszowie (archiwum MOR).

W tym samym roku Anna Szaląpata przeprowadziła poszukiwania powierzchniowe w rejonie Przecławia, odkrywając dwa stanowiska na wysokiej terasie Wisłoki na południe od miasta (archiwum MOR, teczek nr 201).

W 1968 roku Wojewódzki Konserwator Zabytków w Rzeszowie wpisał stanowisko 1 w Wiewiórce do rejestru

zabytków województwa rzeszowskiego. W 1971 r. Kazimierz Moskwa przeprowadził weryfikację niektórych stanowisk odkrytych w latach poprzednich. Kazimierz Moskwa m.in. wykluczył istnienie grodziska w Podgrodziu uznając, że mamy do czynienia z osadą otwartą lub cmentarzyskiem. (K. Moskwa 1976, s. 261).

W 1976 r. Zofia Pisanko-Kuż prowadziła na cmentarzysku kurhanowym na stan. 1 w Brzeźnicy ratownicze badania wykopaliskowe z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Tarnowie. Niszczenie cmentarzyska przy okazji zalesiania terenu zostało wówczas zgłoszone do urzędu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Tarnowie. Od roku 1978 Jan Gancarski prowadził badania powierzchniowe w dolinie Wisłoki, odkrywając w interesującej nas strefie kilkanaście stanowisk (J. Gancarski 1994). W roku 1982 Maciej Szope z Muzeum Okręgowego w Tarnowie przeprowadził badania sondażowe reliktyw dworu hetmana Tarnowskiego w Wiewiórcie (stan. 1), których celem było określenie charakteru i chronologii obiektu. Materiał z tych badań znajduje się w Muzeum Okręgowym w Tarnowie (nr inw. MT-A/57). W latach 1979–1982 badania archeologiczne ruin pałacu w Zawadzie prowadził Andrzej Szpunar z Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PKZ w Tarnowie. (A. Szpunar 1982, s. 279, 1983; J. Okoński 1992).

Badania archeologiczne na zamku w Przecławiu w 1987 roku prowadziła ekipa Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PKZ w Krakowie pod kierunkiem Mariana Myszkę (M. Myszkę 1999). W 1993 roku Andrzej Cetera i Jerzy Okoński dokonali weryfikacji stanowiska 1 w Wiewiórcie pod względem prawnej ochrony, ustalając aktualne stosunki własnościowe (archiwum SOZ województwa podkarpackiego).

Wiosną 1992 roku Barbara i Andrzej Szpunarowie prowadzili badania powierzchniowe w systemie AZP na obszarze 100–71 (B. Szpunar, A. Szpunar 1992). W październiku 1992 r. roku Eligiusz Dworaczynski, Andrzej Cetera, Jerzy Okoński, Janusz Tarchała i Grzegorz Tracz prowadzili badania powierzchniowe na obszarze 103–70 (A. Cetera, J. Okoński 1992).

Wiosną i jesienią 1995 r. badania powierzchniowe na obszarze 101–71 AZP prowadził Michał Parczewski (M. Parczewski 1995). W roku 1995 Andrzej Prinke prowadził poszukiwania powierzchniowe w korytarzu autostrady A-4 na odcinku od Tarnowa po wschodnią granicę państwa, znajdując w rejonie Żyrakowa i Woli Wielkiej 3 stanowiska nowożytnie o nieustalonej funkcji (z powodu braku dostępu do sprawozdania z tych badań).

W 1997 roku z funduszy badań ratowniczych Generalnego Konserwatora Zabytków przeprowadzono badania wykopaliskowe jednego z kurhanów na cmentarzysku w Brzeźnicy.

Badania prowadziła ekipa z Muzeum Okręgowego w Tarnowie pod kierunkiem Barbary Szpunar (B. Szpunar, A. Szpunar 1998). Wykonana została wówczas także pełna inwentaryzacja geodezyjna kopców.

Wiosną 1998 roku Andrzej Cetera z grupą studentów archeologii UJ przeprowadził poszukiwania powierzchniowe na obszarze 103–71 (A. Cetera 1998). Ze względu na zabranie się map AZP w strefie pogranicznej województw zweryfikowano i ujęto na tym obszarze stanowiska odkryte przez Antoniego Lubelczyka w 1996 roku na obszarze 104–71 (Stasiówka 1 i 8 oraz Stobierna 2 i 4).

Jesienią 1998 r. ponowną prospekcję w granicach korytarza planowanej autostrady prowadzili Jerzy Okoński i Andrzej Szpunar (J. Okoński, A. Szpunar 1999). Zlokalizowano wówczas kilkanaście nowych stanowisk oraz zweryfikowano stanowiska odkryte przez Andrzeja Prinke. W 1999 r. prowadzone były badania wykopaliskowe o charakterze sondażowym na stanowiskach leżących na trasie przyszłej autostrady. Badania prowadzone przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN objęły m.in. wczesnośredniowieczne osady na stanowiskach: 3 w Górce Motycznej (J. Okoński, A. Szpunar, B. Szpunar 1999) oraz 3 w Żyrakowie (J. Okoński, A. Szpunar, B. Szpunar 1999a), na których zbadano m.in. pozostałości budynków z okresu wczesnego średniowiecza. Na stan. 13 w Żyrakowie zbadano prostokątne paleniska z okresu późnorzymskiego.

W marcu 2000 r. poszukiwania powierzchniowe na obszarze 102–70 prowadziła ekipa Pracowni Archeologicznej w składzie: Jerzy Okoński, Barbara i Andrzej Szpunarowie (J. Okoński, A. Szpunar, B. Szpunar 2000). W kwietniu 2000 ta sama ekipa prowadziła badania powierzchniowe obszaru 102–71 (J. Okoński, B. i A. Szpunar 2000a).

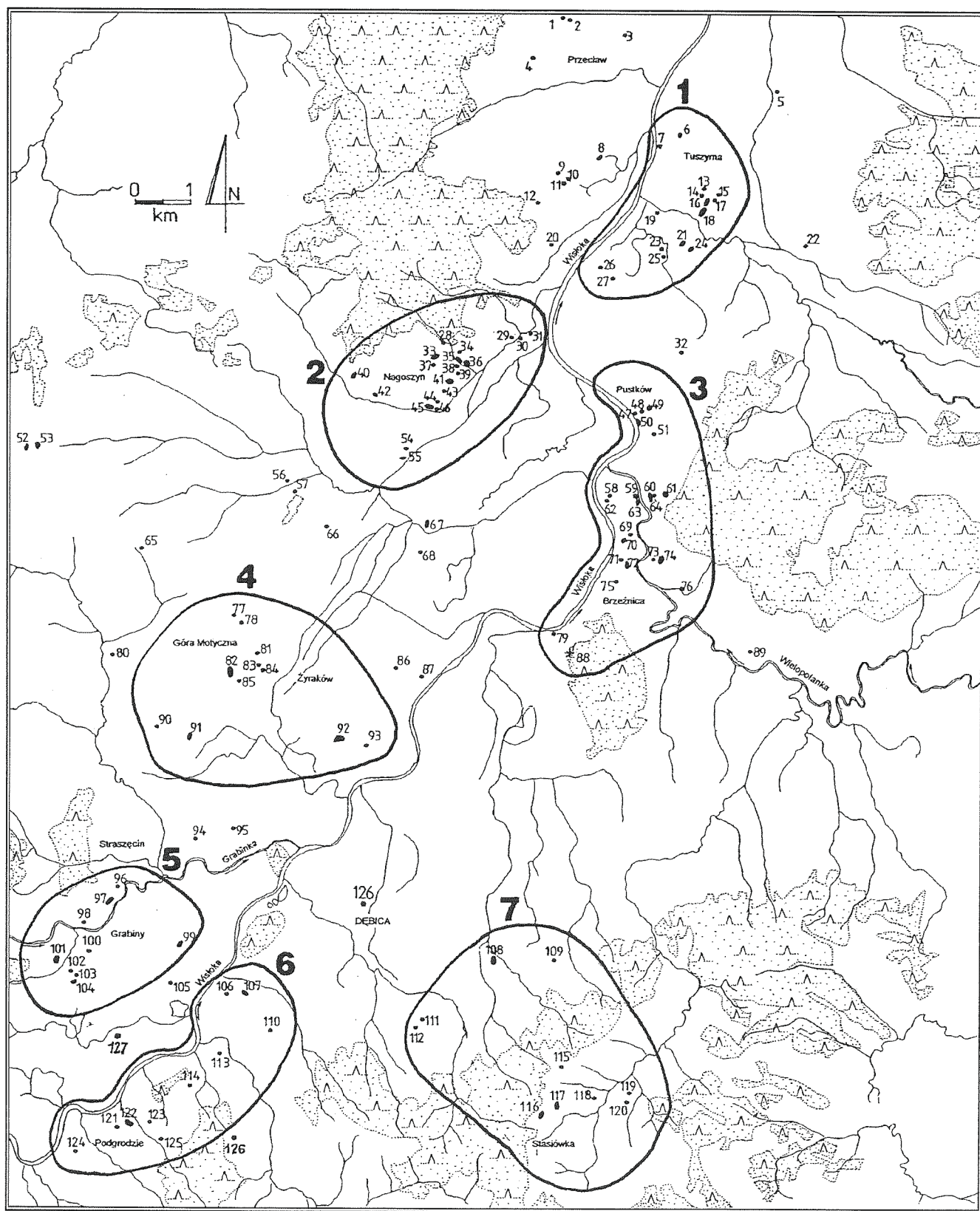
W styczniu i lutym 2001 roku badania AZP na obszarze 101–70 prowadziła ekipa Pracowni Archeologicznej Jerzego Okońskiego w składzie: Andrzej Cetera, Barbara i Andrzej Szpunarowie oraz właściciel firmy (A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001).

Specyficzną kategorię zabytków archeologicznych tworzą przypadkowe znaleziska rozmaitych przedmiotów, np. luźne znalezisko siekiery krzemiennej ze Stobiernej (T. Aksamit 1962, s. 43). Z terenu objętego granicami opracowania pochodzi ich kilkanaście, a zgromadzone są w zbiorach Muzeum w Rzeszowie (T. Aksamit 1962, s. 43) lub znajdowały się w kolekcji w Liceum Ogólnokształcącym w Dębicy (A. Szpunar 1996; obecnie zabytki w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Dębicy; w ostatnim okresie część zabytków zaginęła). Zabytki z tego terenu (siekiery i toporki kamienne, naczynia gliniane i monety) wchodziły także w skład kolekcji Stefana Janusza w Pilźnie (A. Szpunar 1993).

4. WNIOSKI

Prezentowany w dalszej kolejności katalog stanowisk archeologicznych z 8 obszarów AZP obejmuje 127 stanowisk wczesnośredniowiecznych o zróżnicowanym charakterze. Funkcję stanowisk określano w pierwszej kolejności na podstawie ilości materiału, zbieranego na poszczególnych stano-

wiskach oraz powierzchni, przyjmując kryteria wedle zasad AZP. Na podstawie ustaleń autorów badań powołanych obszarów AZP wśród 127 stanowisk wyróżniono 68 osad, 56 śladów osadnictwa 1 cmentarzysko kurhanowe oraz pochodzący z informacji archiwalnych 1 skarb (nr kat. 127)

Ryc. 1. Osadnictwo z okresu wczesnego średniowiecza w środkowym biegu Wisłoki (rys. A. Michta).

1. Skupisko Tuszyna; 2. Skupisko Nagoszyn; 3. Skupisko Brzeźnica; 4. Skupisko Góra Motyczna; 5. Skupisko Grabiny;
6. Skupisko Podgrodzie; 7. Skupisko Stasiówka

Abb. 1. Frühmittelalterliche Besiedlung an dem mittleren Wisłoka – Lauf

Рис. 1. Раннесредневековые население среднего течения р. Вислоки

i 1 obiekt o domniemanej funkcji obronnej (nr kat. 63). W katalogu nie znalazły się pojawiające się w literaturze dalsze stanowiska o domniemanej funkcji obronnej (domniemane grodziska w Podegrodziu i Latoszynie, gm. Dębica). Weryfikacyjne badania powierzchniowe na tych stanowiskach wykluczają ich interpretację jako obronnych obiektów kultury łużyckiej lub z wczesnego średniowiecza. Podkreślić też należy, iż ilość osad była niewątpliwie większa niż wynika z powyższego zestawienia (np. stan. nr kat. 62, które z uwagi na obecność pozostałości rozorywanego obiektu może być osadą przynajmniej jednodworczą). Fakt, iż z doliny długości około 30 km pochodzi tak znaczna ilość stanowisk archeologicznych, głównie o charakterze osadowym, ze stosunkowo zwartego przedziału chronologicznego (VIII–XII w.) wskazuje na rozwój osadnictwa w dolinie Wisłoki w tym okresie. Niewątpliwie istotne znaczenie w rozwoju tego osadnictwa posiadała sieć grodów o metryce plemienną. W niewielkiej odległości od granic obszaru objętego niniejszym opracowaniem znajdował się rozległy gród na stanowisku 1 w Braciejowej, gm. Dębica (A. Kunysz 1968, s. 43, 44; M. Szope 1981, s. 15–18).

Analiza skartowanych stanowisk archeologicznych (ryc. 1) ujawnia bardzo charakterystyczny, „wyspowy” charakter tego osadnictwa. Na objętych granicami opracowania obszarze wyróżniono 7 wyraźnie wyodrębnionych skupisk osadniczych, nazwanych od współczesnych miejscowości, na terenie których stwierdzono szczególną koncentrację stanowisk. W skład poszczególnych skupisk wchodzi od około 10 (skupiska Góra Motyczna, Grabiny, Podgrodzie, Stasiówka) po ponad 20 stanowisk (skupiska Brzeźnica, Nagoszyn).

Charakterystyczną cechą osadnictwa wczesnośredniowiecznego w dolinie środkowej Wisłoki jest jego związek ze zróżnicowanymi warunkami środowiskowymi. Zróżnicowane charakterem pozostałości osadnictwa wczesnośredniowiecznego występują zarówno na niższych terasach Wisłoki (skupisko Podgrodzie) lub krawędziach starorzeczy (stanowiska nr kat. 92 i 93 w skupisku Góra Motyczna), jak i na wyższej, nawet kilkunastometrowej krawędzi Płaskowyżu Tarnowskiego (pozostałe stanowiska skupiska Góra Motyczna, skupisko Nagoszyn) albo nieco niższej i inaczej wykształconej krawędzi Płaskowyżu Kolbuszowskiego (skupiska Tuszyna i Brzeźnica). Zupełnie odmienną strefę środowiskową zajmuje skupisko Stasiówka, zlokalizowane na terenie Płaskowyżu Głębikowskiego, na pograniczu strefy karpackiej. Istotne znaczenie w rozwoju osadnictwa wczesnośredniowiecznego odegrała penetracja w głąb terenu, bardziej oddalonego od doliny Wisłoki. Penetracja ta odbywała się wzdłuż dolin rzek, np. Grabinki w skupisku Grabiny, Wielopolanki w skupisku Brzeźnica lub mniejszych poto-

ków, dolinami których osadnictwo sięgnęło nawet odległości 12 km od doliny Wisłoki (stanowiska nr kat. 52, 53).

W poszczególnych skupiskach mamy oczywiście do czynienia ze stanowiskami o zróżnicowanym charakterze. Obok nawet rozległych osad mamy do czynienia ze śladami osadnictwa, będącymi pozostałością rozmaitych form eksploatacji pierwotnego środowiska. Szczegółowa analiza osadnictwa w nawiązaniu do cech środowiska winna być poprzedzona badaniami wykopaliskowymi, które pozwolą sprecyzować przede wszystkim chronologię stanowisk i precyzyjnie prześledzić ewolucję zasięgu strefy zasiedlonej i gospodarczo eksploatowanej w poszczególnych przedziałach chronologicznych.

Materiały prezentowane w niniejszym opracowaniu posiadają oczywiście zespół ograniczeń wspólnych tego typu źródłom. Zasadnicze dotyczy kwestii bliższej chronologii. Materiał wczesnośredniowieczny, zwłaszcza nieliczny i niecharakterystyczny, stwarza zespół naturalnych ograniczeń, uniemożliwiających bliższe datowanie. Sprawa ta nabiera istotnego znaczenia, zwłaszcza przy próbach historycznej interpretacji faktów stwierdzanych przy zastosowaniu metody badań archeologicznych. Fakt, iż niewielka tylko ilość zarejestrowanych w trakcie badań AZP źródeł z okresu wczesnego średniowiecza posiada datowanie zawężone do przedziału VIII–IX w. (stanowiska nr kat. 39, 117, 120), X w. (nr kat. 88) lub przedziału X–XII w. (nr kat. 103, 108) uniemożliwia bardziej szczegółowe dywagacje i zwłaszcza próbę historycznej (a w tym przypadku również etnicznej) interpretacji rejestrowanych faktów. Ustalenia w tym zakresie wymagają badań wykopaliskowych i przede wszystkim sprecyzowania chronologii poszczególnych stanowisk. Obecnie można jedynie z całą pewnością stwierdzić brak na omawianym terenie śladów osadnictwa wczesnosłowiańskiego. Interującym problemem badawczym jest również odniesienie przedstawionego osadnictwa do następnego etapu historycznego, tj. lokowania osad w średniowieczu.

Podjęcie badań wykopaliskowych staje się pilną koniecznością nie tylko ze względów merytorycznych, ale i konserwatorskich. Podniesiony wcześniej znaczący stopień dewastacji stanowisk zwłaszcza wczesnośredniowiecznych sprawia, iż problematyka ich badań winna stać się – naszym zdaniem – jednym z priorytetów służb konserwatorskich. Autorzy niniejszego artykułu opracowali wniosek na przeprowadzenie takich badań, które w mikroregionie osadniczym środkowej Wisłoki stają się absolutnie palącą koniecznością. Za kilka lat pasjonujący problem badawczy i konserwatorski będzie bowiem tylko niewiele znaczącym epizodem z zakresu historii nauki, a wiele bardzo cennych stanowisk kryjących wcale nie oczywistą prawdę o dziejach osadnictwa pogranicznej rzeki – przestanie po prostu istnieć.

5. KATALOG STANOWISK

Wykaz zastosowanych skrótów

Archiwum MOR – Archiwum Muzeum Okręgowego w Rzeszowie
Archiwum PZS na Wawelu – Archiwum Państwowych Zbiorów
Sztuki na Wawelu

MOT – Muzeum Okręgowe Tarnów

MOR – Muzeum Okręgowe Rzeszów

MRJ – Muzeum Regionalne w Jasle

PSOZ – Państwowa Służba Ochrony Zabytków

Katalog¹

1. Błonie, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 1 (AZP 100-71: 31)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2765

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 31.

2. Błonie, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 2 (AZP 100-71: 32)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2766

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 32.

3. Przecław, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 19 (AZP 100-71: 49)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2783

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 49.

4. Przecław, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 7 (AZP 100-71: 17)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2751

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 17.

5. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 36 (AZP 100-71: 101)

Funkcja: osada

Inwentarz: 8 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2835

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 101.

6. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 8 (AZP 100-71: 62)

Funkcja: osada

Inwentarz: 4 fr. naczyń (tabl. 1, 5)

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2796

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 62.

7. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 4 (AZP 100-71: 52)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2786

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 52.

8. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 15 (AZP 100-71: 44)

Funkcja: osada

Inwentarz: 7 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2778

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 44.

9. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 10 (AZP 100-71: 39)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2773

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 39.

10. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 12 (AZP 100-71: 41)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2775

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 41.

11. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 13 (AZP 100-71: 42)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2776

Lit. B. Szpunar, B. Szpunar 1992, KESA 42.

12. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 4 (AZP 100-71: 22)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2756

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 22.

13. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 16 (AZP 100-71: 70)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2804

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 70.

14. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 17 (AZP 100-71: 71)

Funkcja: osada

Inwentarz: 12 fr. naczyń; 1 fr. brzegu naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2805

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 71.

15. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 23 (AZP 100-71: 77)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2811

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 77.

16. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 19 (AZP 100-71: 73)

Funkcja: osada

Inwentarz: 65 fr. naczyń; 3 fr. brzegów naczyń (tabl. I, 3)

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2807

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 73.

17. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 22 (AZP 100-71: 76)

Funkcja: osada

Inwentarz: 10 fr. naczyń (tabl. I: 6)

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2810

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 76.

18. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 1 (AZP 100-71: 1)

Funkcja: osada

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2738. Ponadto z badań wykopaliskowych pochodzi kilkadziesiąt fr. naczyń i żarna kamienne, MOR nr inw. MR-A/859-1053.

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 1.

¹ Układ katalogu jest odzwierciedleniem rozmieszczenia stanowisk wg siatki Archeologicznego Zdjęcia Polski.

Tabl. I. Ceramika z badań powierzchniowych w dolinie środkowej Wisłoki. 1, 2) Pustków, stan. 2; 3) Tuszyna, stan. 19; 4) Podole, stan. 6; 5) Tuszyna, stan. 8; 6) Tuszyna, stan. 22; 7) Nagoszyn, stan. 2; 8, 9) Nagoszyn, stan. 8; 10-12) Nagoszyn, stan. 9; 13-16) Nagoszyn, stan. 10; 17) Brzeźnica, stan. 3; 18, 19) Brzeźnica, stan. 6; 20-22) Brzeźnica, stan. 7; 23-30) Brzeźnica, stan. 10; 31) Brzeźnica, stan. 19; 32) Brzeźnica, stan. 20; 33) Pustków, stan. 13; 34-36) Nagoszyn, stan. 77; 37) Grabiny, stan. 12 (wg M. Parczewskiego i autorów)

Taf. I. Infolge der im mittleren Wisłoka – Tal geführten Geländebegehungen gewonnene Keramik. 1, 2) Pustków, Fundst. 2; 3) Tuszyna, Fundst. 19; 4) Podole Fundst. 6; 5) Tuszyna, Fundst. 8; 6) Tuszyna, Fundst. 22; 7) Nagoszyn, Fundst. 2; 8, 9) Nagoszyn, Fundst. 8; 10-12) Nagoszyn, Fundst. 9; 13-16) Nagoszyn, Fundst. 10; 17) Brzeźnica, Fundst. 3; 18, 19) Brzeźnica, Fundst. 6; 20-22) Brzeźnica, Fundst. 7; 23-30) Brzeźnica, Fundst. 10; 31) Brzeźnica, Fundst. 19; 32) Brzeźnica, Fundst. 20; 33) Pustków, Fundst. 13; 34-36) Nagoszyn, Fundst. 77; 37) Grabiny, Fundst. 12 (nach M. Parczewski und den Autoren)

Табл. I. Керамика поверхностных исследований в долине средней Вислоки. 1, 2) Пусткув, пам. 2; 3) Тушым, пам. 19; 4) Подоле, пам. 6; 5) Тушым, пам. 8; 6) Тушым, пам. 22; 7) Нагошын, пам. 2; 8, 9) Нагошын, пам. 8; 10-12) Нагошын, пам. 9; 13-16) Нагошын, пам. 10; 17) Бжезьница, пам. 3; 18, 19) Бжезьница, пам. 6; 20-22) Бжезьница, пам. 7; 23-30) Бжезьница, пам. 10; 31) Бжезьница, пам. 19; 32) Бжезьница, пам. 20; 33) Пусткув, пам. 13; 34-36) Нагошын, пам. 77; 37) Грабины, пам. 12 (по М. Парчевскому и авторам)

19. Tuszymia, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 6 (AZP 100-71: 54)

Funkcja: osada

Inwentarz: 14 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2788

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 54.

20. Podole, gm. Przecław, pow. mielecki, stan. 6 (AZP 100-71: 26)

Funkcja: osada

Inwentarz: 7 fr. naczyń i 1 fr. brzegu naczynia (tabl. I, 3)

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2760

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 26.

21. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 1 (AZP 100-71: 3)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOR, nr inw. MR-A/ 508

Lit. Archiwum MOR,teczka 452 (tu jako Dąbie, stan. 3); B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 3.

22. Woła Ociecka, gm. Ostrów, pow. mielecki, stan. 3 (AZP 100-71: 93)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2740

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 93.

23. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 6 (AZP 100-71: 56)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. 2790

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 56.

24. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 2 (AZP 100-71: 4)

Funkcja: osada

Inwentarz: kilkanaście fragmentów naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. 510, 2741

Lit. Archiwum MOR,teczka 452 (tu jako Dąbie, stan. 4); B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 4.

25. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 8 (AZP 100-71: 58)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. 2792

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 58.

26. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 3 (AZP 100-71: 50)

Funkcja: osada

Inwentarz: 25 fr. naczyń, 3 fr. polepy

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/2784

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 50.

27. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 4 (AZP 100-71: 51)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOR, nr inw. MRP/AZP/ 2785

Lit. B. Szpunar, A. Szpunar 1992, KESA 51.

28. Korzeniów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 8 (AZP 101-71: 3)

Funkcja: osada

Inwentarz: 11 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/372. Stanowisko znajduje się w granicach miejscowości Nagoszyn

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 3.

29. Korzeniów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 16 (AZP 101-71: 11)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/379

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 11.

30. Korzeniów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 17 (AZP 101-71: 12)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/380

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 12.

31. Korzeniów, gm. Żyraków, pow. Dębica, stan. 19 (AZP 101-71: 14)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/382

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 14.

32. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 29 (AZP 101-71: 85)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/448

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 85.

33. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 22 (AZP 101-71: 36)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/404

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 36.

34. Korzeniów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 101-71: 4)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/373

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 4.

35. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 10 (AZP 101-71: 24)

Funkcja: osada

Inwentarz: 105 fr. naczyń (tabl. I, 13-16). Zlokalizowano 3 skupiska (A, B, C), które były rozorzanymi obiektami.

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/392

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 24.

36. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 101-71: 23)

Funkcja: osada

Inwentarz: 41 fr. naczyń (tabl. I, 10-12), ślady po rozorzanych obiektach.

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/391

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 23.

37. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 21 (AZP 101-71: 35)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/403

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 35.

38. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 19 (AZP 101-71: 33)

Funkcja: ślad osadnictwa

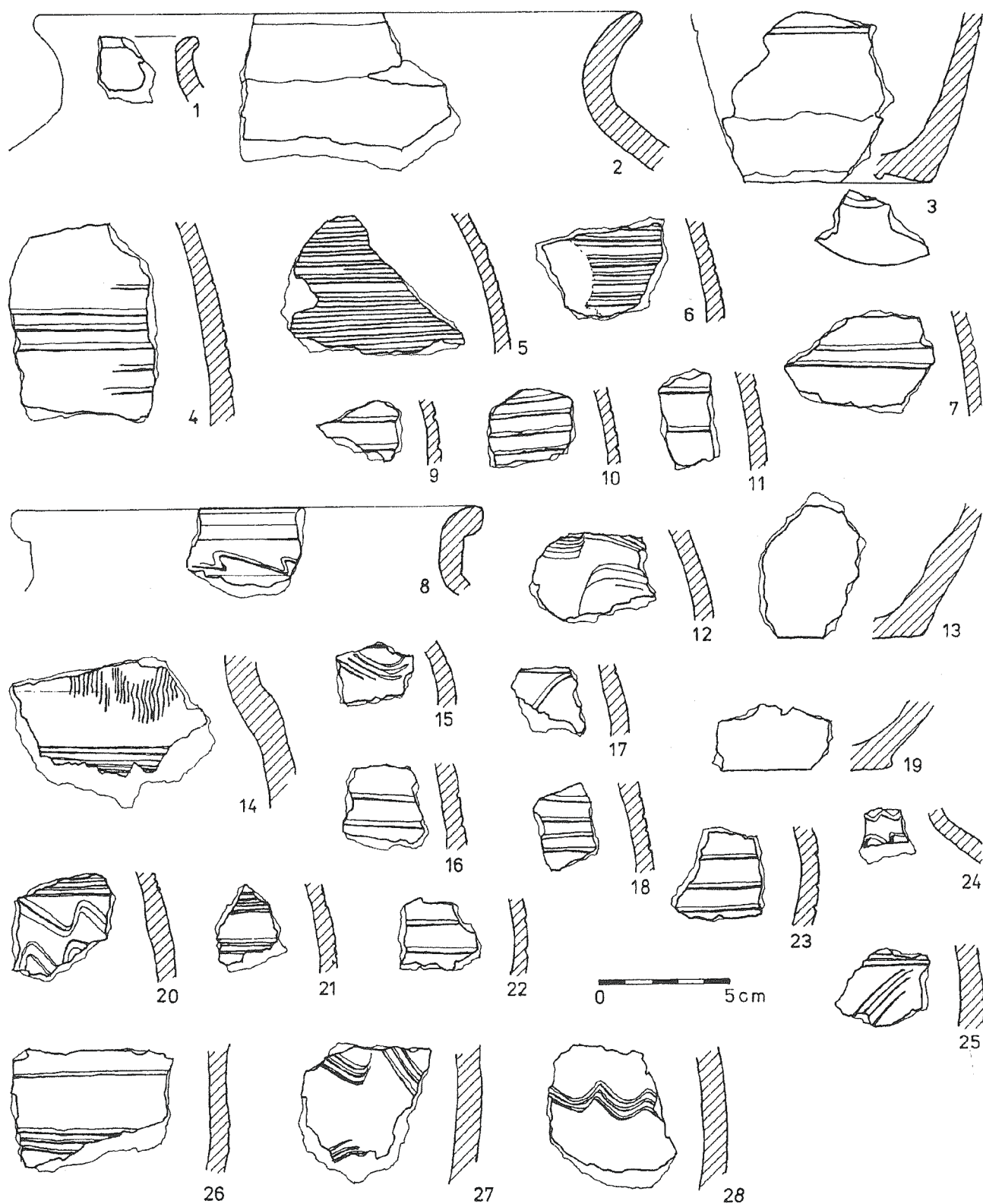
Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/401

Lit. M. Parczewski 1998, KESA 33.

39. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 8 (AZP 101-71: 22)
Funkcja: osada
Chronologia: VIII-IX w.
Inwentarz: 7 fr. naczyń, 1 fr. brzegu naczynia (tabl. I, 8, 9). Stwierdzono obecność rozoranych obiektów.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/390
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 22.
40. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 85 (AZP 101-70: 106)
Funkcja: osada
Inwentarz: 7 fr. naczyń oraz 8 fr. naczyń z rozorywanego obiektu.
Zbiory: MOT nr inw. MT-A/AZP/1280
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 106.
41. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 7 (AZP 101-71: 21)
Funkcja: osada
Inwentarz: 30 fr. naczyń. Ślady rozorywanych obiektów.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/389
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 21.
42. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 88 (AZP 101-70: 109)
Funkcja: osada
Inwentarz: 4 fr. naczyń. Na powierzchni stanowiska zinwentaryzowano rozorywane obiekty.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1283
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 109.
43. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 2 (AZP 101-71: 16)
Funkcja: osada
Inwentarz: 15 fr. naczyń (tabl. I: 7).
Zbiory: MOR, nr inw. 2134, MOT, nr inw. MT-A/AZP/384
Lit. Archiwum MOR; A. Talar 1968, s. 263. M. Parczewski 1998, KESA 16;
44. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 12 (AZP 101-71: 26)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/394
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 26.
45. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 5 (AZP 101-71: 19)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/387
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 19.
46. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 6 (AZP 101-71: 20)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/388
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 20.
47. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 13 (AZP 101-71: 69)
Funkcja: osada
Inwentarz: 11 fr. naczyń, 1 fr. brzegu naczynia (tabl. I, 33)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/433
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 69.
48. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 30 (AZP 101-71: 68)
Funkcja: osada
Inwentarz: 8 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/449
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 68.
49. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 22 (AZP 101-71: 78)
Funkcja: osada
Inwentarz: 5 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/442
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 78.
50. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 14 (AZP 101-71: 70)
Funkcja: osada
Inwentarz: 55 fr. naczyń, pierścień brązowy
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/434
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 70.
51. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 15 (AZP 101-71: 71)
Funkcja: osada
Inwentarz: 6 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/435
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 71.
52. Zasów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 13 (AZP 101-70: 17)
Funkcja: osada
Inwentarz: 9 fr. naczyń. Ślady rozorywanych obiektów
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1191
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 17.
53. Zasów, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 14 (AZP 101-70: 18)
Funkcja: osada
Inwentarz: 9 fr. naczyń, Zinwentaryzowano ślady obiektów
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1192
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 18.
54. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 77 (AZP 101-70: 98)
Funkcja: osada
Inwentarz: 14 fr. naczyń, 2 fr. brzegów naczyń (tabl. I, 34-36)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1272
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 98.
55. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 76 (AZP 101-70: 97)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1271
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 97.
56. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 57 (AZP 101-70: 72)
Funkcja: osada
Inwentarz: 3 fr. naczyń. Zidentyfikowano ślady rozorywanego obiektu.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1246
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 72.
57. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 56 (AZP 101-70: 71)
Funkcja: osada
Inwentarz: 7 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1245
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B. i A. Szpunar 2001, KESA 71.
58. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 101-71: 56)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 3 fr. naczyń. Jedna skorupa została zebrana z rozorane-
go obiektu.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/422
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 56.

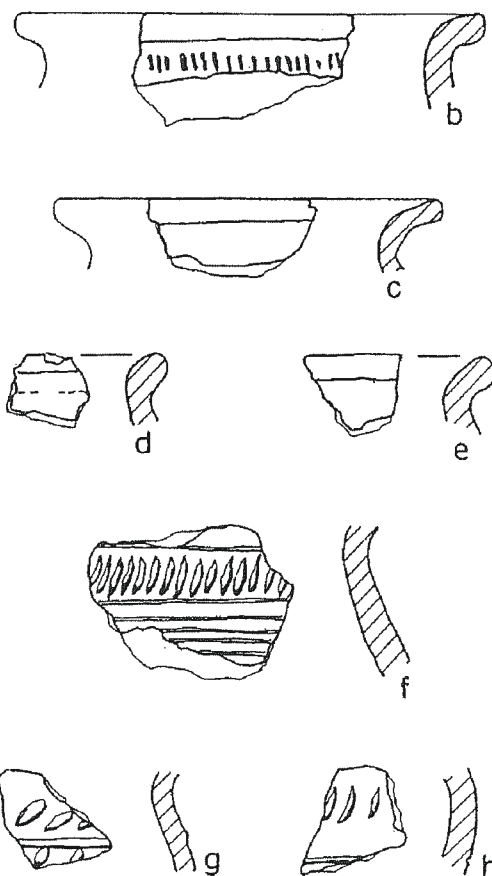
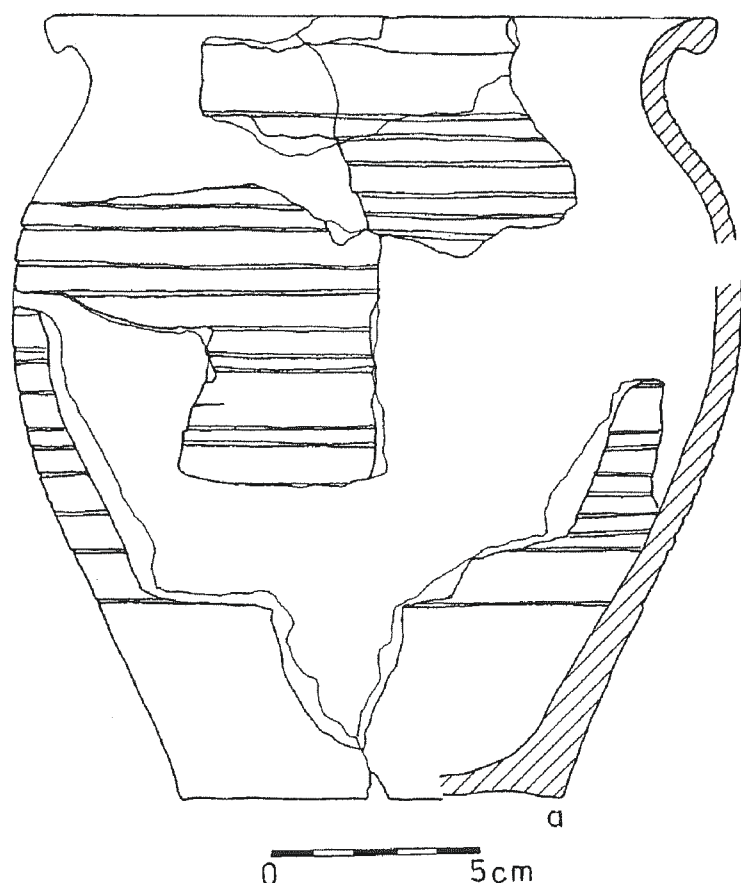
- 78) 59. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 10 (AZP 101-71: 57)
Funkcja: osada
Inwentarz: 55 fr. naczyń, 9 fr. brzegów naczyń (tabl. I, 23-29).
Na stanowisku widoczne zaciemnienia i skupiska przepalonych kamieni.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/423
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 57.
- 70) 60. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 14 (AZP 101-71: 61)
Funkcja: osada
Inwentarz: 8 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/426
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 61.
- 71) 61. Pustków, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 18 (AZP 101-71: 74)
Funkcja: osada
Inwentarz: 12 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/438
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 74.
- 17) 62. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 8 (AZP 101-71: 55)
Funkcja: ślad osadnictwa.
Inwentarz: 1 fr. naczynia (znaleziony w śladzie po rozorywanym obiekcie).
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/421.
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 55.
- 18) 63. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 11 (AZP 101-71: 58)
Funkcja: obiekt obronny (? – domniemane grodzisko)
Inwentarz: brak materiału
Lit. Archiwum PZS na Wawelu; A. Źaki 1974, s. 425, 460, 515, 524. J. Kurczab 1998; M. Parczewski 1998, KESA 58.
- 101- 64. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 15 (AZP 101-71: 62)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/427
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 62.
- 101- 65. Wiewiórka, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 23 (AZP 101-70: 37)
Funkcja: osada
Inwentarz: 13 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1211
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B i A. Szpunar 2001, KESA 37.
- 101- 66. Nagoszyn, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 64 (AZP 101-70: 85)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/1259
Lit. A. Cetera, J. Okoński, B i A. Szpunar 2001, KESA 85.
- 101- 67. Bobrowa, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 3 (AZP 101-71: 43)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/409
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 43.
- 56) 68. Bobrowa, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 5 (AZP 101-71: 45)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/411
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 45.
- trane- 69. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 6 (AZP 101-71: 53)
Funkcja: osada
Inwentarz: 20 fr. naczyń (tabl. I, 18-19)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/419
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 53.
70. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 7 (AZP 101-71: 54)
Funkcja: osada
Inwentarz: 17 fr. naczyń (tabl. I, 20-22)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/420
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 54.
71. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 3 (AZP 101-71: 50)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 3 fr. naczyń (tabl. I, 17)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/416
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 50.
72. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 2 (AZP 101-71: 49)
Funkcja: osada
Inwentarz: 9 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/415
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 49.
73. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 20 (AZP 101-71: 67)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń (tabl. I, 32)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/432
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 67.
74. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 19 (AZP 101-71: 66)
Funkcja: osada
Inwentarz: 16 fr. naczyń (tabl. I, 31)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/431
Lit. M. Parczewski 1998, KESA 66.
75. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 28 (AZP 102-71: 30)
Funkcja: osada
Inwentarz: 5 fr. naczyń
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/714
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 30.
76. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 36 (AZP 102-71: 38)
Funkcja: osada
Inwentarz: 39 fr. naczyń, z czego z rozorywanego obiektu nr 1 – 26 fr. naczyń i 3 fr. brzegów, zaś z obiektu nr 2 – 7 fr. naczyń. Z poza obiektów 3 fr. naczyń (tabl. II, 1-7).
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/722.
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 38.
77. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 8 (AZP 102-70: 55)
Funkcja: osada
Inwentarz: 18 fr. naczyń, 1 fr. brzegu (tabl. II, 8-13).
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/789
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 55.
78. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 102-70: 56)
Funkcja: osada
Inwentarz: 24 fr. naczyń (tabl. II, 14 – 19)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/790
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 56.
79. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 22 (AZP 102-71: 18)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczynia
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/702
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 18.

Tabl. II. Ceramika z badań powierzchniowych w dolinie środkowej Wisłoki. 1–7) Brzeźnica, stan. 36; 8–13) Góra Motyczna, stan. 8; 14–19) Góra Motyczna, stan. 9; 20, 21) Góra Motyczna, stan. 37; 22) Góra Motyczna, stan. 4; 23) Paszczyna, stan. 1; 24) Straszęcin, stan. 3; 25) Dębica, stan. 20; 26–28) Stasiówka, stan. 20 (wg A. Cetry, M. Parczewskiego i autorów)

Taf. II. Infolge der im mittleren Wisłoka – Tal geführten Geländebegehungen gewonnene Keramik. 1–7) Brzeźnica, Fundst. 36; 8–13) Góra Motyczna, Fundst. 8; 14–19) Góra Motyczna, Fundst. 9; 20, 21) Góra Motyczna, Fundst. 37; 22) Góra Motyczna, Fundst. 4; 23) Paszyna, fundst. 1; 24) Straszęcin, Fundst. 3; 25) Dębica, Fundst. 20; 26–28) Stasiówka, Fundst. 20 (nach A. Cetry, M. Parczewski und den Autoren)

Табл. II. Керамика поверхностных исследований в долине средней Вислоки. 1–7) Бжезьница, пам. 36; 8–13) Гора Мотычна, пам. 8; 14–19) Гора Мотычна, пам. 9; 20, 21) Гора Мотычна, пам. 37; 22) Гора Мотычна, пам. 4; 23) Пашына, пам. 1; 24) Страшенцин, пам. 3; 25) Дембица, пам. 20; 26–28) Стасьювка, пам. 20 (по А. Цетере, М. Парчевскому и авторам)

Tabl. III. Brzeźnica, stan. 1. Ceramika z kurhanu 3 (wg A. B. Szpunar, 1998)

Taf. III. Brzeźnica, Fundstelle 1. Keramik aus dem Kurgan Nr 3. (nach A. Szpunar, 1998)

Табл. III. Бжезьница, пам. 1. Керамика из Кургана 3 (по А. Б. Шпунарам, 1998)

80. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 4 (AZP 102-70: 51)

Funkcja: osada

Inwentarz: 5 fr. naczyń (tabl. II, 22)

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/785

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 51.

81. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 27 (AZP 102-70: 74)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/808

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 74.

82. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 37 (AZP 102-70: 84)

Funkcja: osada

Inwentarz: 14 fr. naczyń (tabl. II, 20-21). Na stanowisku stwierdzono 3 rozorane obiekty.

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/818

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 84.

83. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 30 (AZP 102-70: 77)

Funkcja: osada

Inwentarz: 12 fr. naczyń. Na stanowisku występują rozorane obiekty.

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/811

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 77.

84. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 31 (AZP 102-70: 78)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/812

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 78.

85. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 33 (AZP 102-70: 80)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/814

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 80.

86. Wola Żyrakowska, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 6 (AZP 102-70: 100)

Funkcja: osada

Inwentarz: 9 fr. naczyń. Zinwentaryzowano 6 rozorywanych obiektów.

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/834

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 100.

87. Wola Żyrakowska, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 102-71: 14)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczyń

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/698

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 14.

88. Brzeźnica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 1 (AZP 102-71:1)
Funkcja: cmentarzisko kurhanowe, obejmujące 18 kopców.
Inwentarz: ceramika, kości
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/2457, 2398

Cmentarzisko kurhanowe w Brzeźnicy leży na prawej, wyższej terasie Wisłoki przy szosie Dębica – Brzeźnica, na terenie obecnie zalesionym. Cmentarzisko znane jest od 1976 r., gdy podczas zalesiania tego terenu częściowemu zniszczeniu uległ jeden z lepiej zachowanych kurhanów. Po interwencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Tarnowie badania ratownicze z jego ramienia prowadziła Zofia Pisanko-Kuż. Badania prowadzono na zniszczonym kopcu.

W 1997 roku podjęto weryfikacyjne badania wykopaliskowe kolejnego kurhanu. Z ramienia Muzeum Okręgowego w Tarnowie prowadzili je Barbara i Andrzej Szpunar. Badania poprzedzono wykonaniem szczegółowego planu warstwicowego całego zespołu kurhanów. Do badań wybrano dobrze zachowany, skrajnie położony kopiec (nr 3). Wysokość kurhanu, licząc od podstawy, wynosiła około 90 cm, zaś średnica ok. 8 m.

Materiał zabytkowy z wnętrza kurhanu to fragmenty ceramiki, które wystąpiły na jego obrzeżach (tabl. III). Zrekonstruowano jedno całe naczynie, pozostałe zachowały się we fragmentach. Prawie wszystkie fragmenty naczyńia zlokalizowane były w bliskiej odległości od siebie. Ceramika jest starannie opracowana. Na podstawie kształtów brzegów i charakteru ornamentyki datować ją można na X w. Drobne, przepalone kości rozrzucone były w całym płaszczu kurhanu. Spora ich liczba występowała w warstwie humusu, niemal na powierzchni kopca. Zdecydowanie większa część szczątków kremacji znajdowała się we wschodniej części kopca. Stwierdzono wśród nich kości zwierzęce oraz kości 2 osobników (dorosłego i dziecka).

Lit. Archiwum MOT; B i A. Szpunar 1998, s. 211–216. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 1.

89. Paszczyzna, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 1 (AZP 102-71: 4)
Funkcja: osada
Inwentarz: 7 fr. naczyń (tabl. II, 23)
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/691
Lit. J. Okoński, A. Szpunar 1999, karta stanowiska 29; J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000, KESA 4.

90. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 19 (AZP 102-70: 66)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczyńia, 1 fr. brzegu
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/800
Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 66.

91. Góra Motyczna, gm. Żyraków, pow. Dębica, stan. 3 (AZP 102-70: 10)
Funkcja: osada
Inwentarz: 97 fr. naczyń, fr. neolitycznego toporka, 1 odlupek z krzemienia jurajskiego.

Stanowisko zlokalizowane jest na rozległym cyplu, stanowiącym wysoką krawędź nad doliną Wisłoki (tabl. IV, A). Teren posiada łagodną, południową ekspozycję. Stanowisko zostało odkryte w trakcie badań powierzchniowych, prowadzonych przez J. Okońskiego i A. Szpunara w 1998 r. W 1999 r. ekspedycja Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie prowadziła na nim badania sondażowe. Eksploracja 6 wykopów na powierzchni stanowiska oraz wykonanie 49 odwiertów ujawniły pozostałości interesującego stanowiska archeologicznego (tabl. IV, B), w przeważającej części znajdującego się w strefie planowanej autostrady A4. Na stanowi-

sku brak jest śladów warstwy kulturowej, a odkryte obiekty wczesnośredniowieczne zalegają bezpośrednio pod warstwą humusu o miąższości do 30 cm. Stratygrafia odkrytych obiektów, płytkość ich zalegania oraz niewielka grubość wypełnisk wskazują, iż stanowisko jest silnie zniszczone. W oparciu o uzyskane wyniki badań sondażowych można szerokość stanowiska wyznaczyć na około 80–90 m, a jego długość wzdłuż krawędzi na doliną Wisłoki na około 180 m.

Wykopy 1–3 były archeologicznie jałowe. Warstwa humusu posiadała w nich miąższość do 35 cm, a pod nim występowało brązowo-szare podglebie, zalegające warstwą do 20 cm. Zalegało ono na calcu (brązowa glina). Podobny charakterem wykop 4 posiadał warstwę humusu miąższości do 40 cm, zalegającą bezpośrednio na calcu. Wykop 5 otwarto w miejscu znalezienia na powierzchni grudek polepy i węgla drzewnych. Po usunięciu humusu o miąższości około 25 cm na tle piaszczystego calca odsłonięto rozległą plamę spiaszczonej próchnicy ze spalenizną, przepalonymi kamieniami i grudkami polepy (obiekt 1/99, o szerokości do 2,8 m wzdłuż profilu – tabl. IV, C). Wypełnisko częściowo zbadanego obiektu posiadało niewielką miąższość (do 10 cm). Materiał pochodzący z obiektu pozwala datować go na środkową fazę okresu wczesnego średniowiecza (tabl. IV, 4–5).

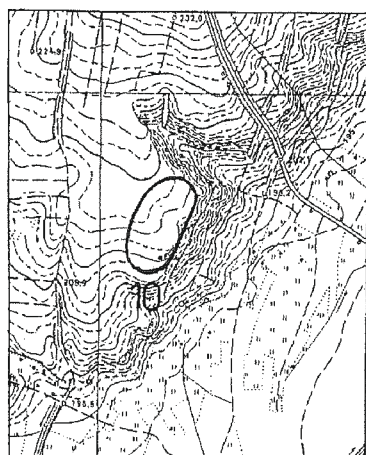
W wykopie 6 po usunięciu warstwy humusu o miąższości do 30 cm na tle piaszczystego calca zarysował się fragment obiektu 2/99 o wypełnisku analogicznym jak wcześniej przedstawiony. Na poziomie odsłonięcia obiekt posiadał szerokość do 2,0 m (tabl. V, A). Wypełnisko osiągało miąższość do 26 cm. W kierunku dna wzrastała ilość spalenizny. W części N obiektu liczniej występowały przepalone kamienie i polepa. Obiekt posiadał niemal wyrównane dno. Materiał (Tabl. IV, 6–7; V) pozwala datować ten obiekt na środkową fazę wczesnego średniowiecza.

W trakcie wykonywania odwiertów zidentyfikowano na stanowisku dalsze obiekty (nr 3, 4, 5). Podstawą ich wyróżnienia była koncentracja na niewielkiej, zwartej powierzchni treści kulturowej lub spalenizny oraz obecność ceramiki wczesnośredniowiecznej (tabl. IV, 1–3). Późniejsze weryfikacje stanowiska ujawniły obecność poza korytarzem planowanej autostrady co najmniej trzech kolejnych obiektów archeologicznych. Stanowisko to z uwagi na zaawansowaną destrukcję, wartość poznawczą oraz niewątpliwie znaczenie osady, wynikające z bardzo dogodnego położenia, powinno być objęte badaniami wykopaliskowymi o charakterze ratowniczym.

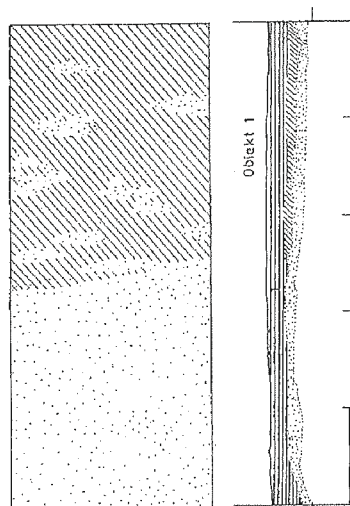
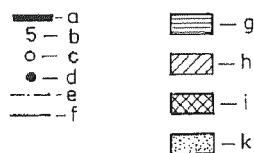
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/2486.
Lit. J. Okoński, A. Szpunar 1999, karta stanowiska 23; A. Szpunar, J. Okoński, B. Szpunar 1999; J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000 a, KESA 10.

92. Żyraków, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 3 (AZP 102-70:12)
Funkcja: osada
Inwentarz: 45 fr. naczyń.
Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/749

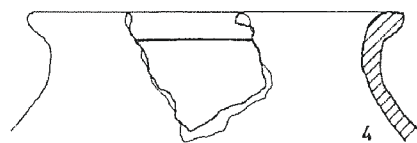
Stanowisko zlokalizowane jest na krawędzi starorzecza doliny Wisłoki, na terenie o łagodnej, południowej ekspozycji, podniesionym kilka metrów nad poziom jej dna. Powierzchnię stanowiska zajmują głównie gleby piaszczyste. Tylko w niżej położonych partiach występuje glina. Teren stanowiska zajmują grunty orne, sady i łąki, co utrudniało jego powierzchniowe rozpoznanie. Stanowisko zostało odkryte w trakcie badań powierzchniowych, prowadzonych w 1998 r. przez J. Okońskiego i A. Szpunara. W ich trakcie stwierdzono obecność 3 rozorywanych obiektów, z których z warstwy spalenizny wybrano fragmenty ceramiki (tabl. VI, 1–2). Według uzyskanych informacji w trakcie budowy domu nr 156 zniszczono kolejny obiekt archeologiczny. W 1999 r. ekspedycja Instytutu Ar-

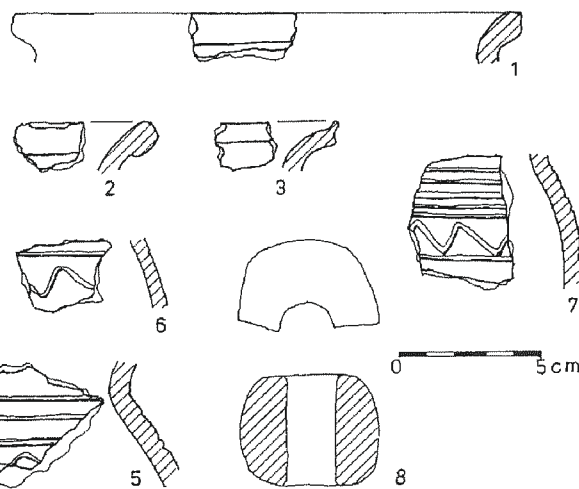
A

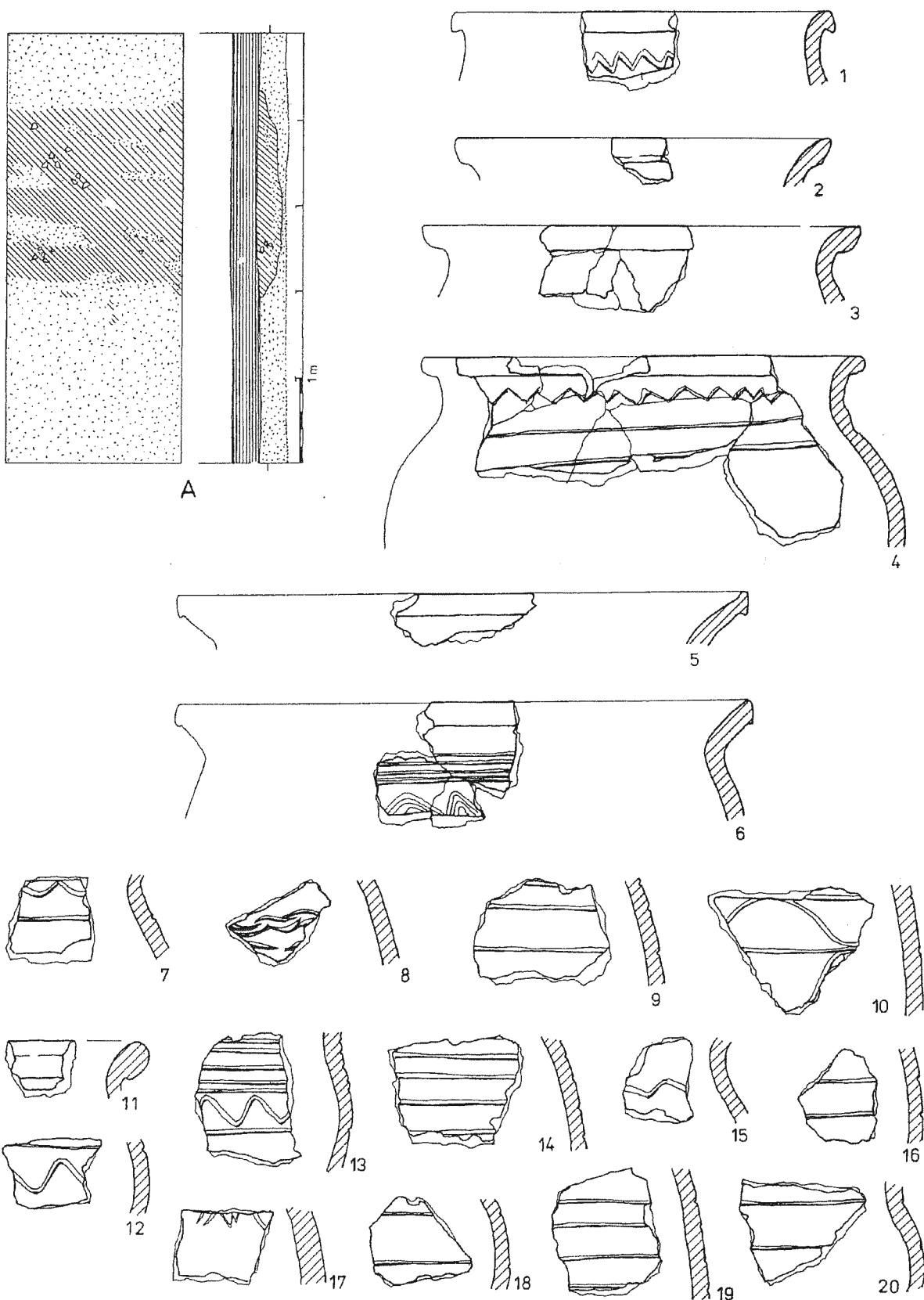
B

C

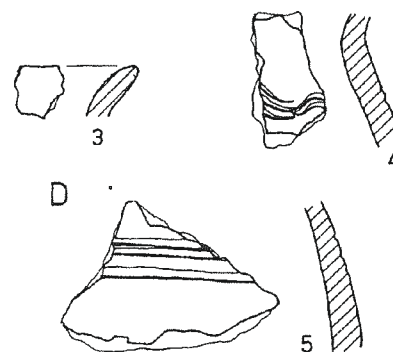
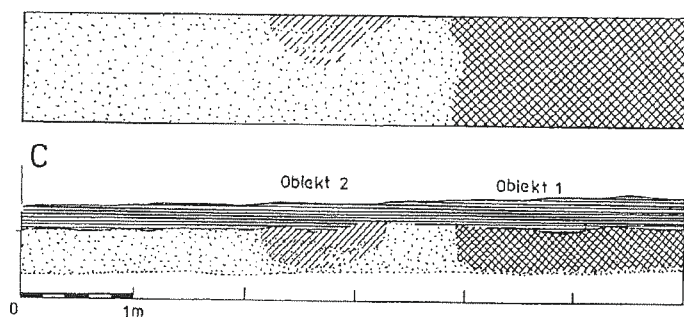
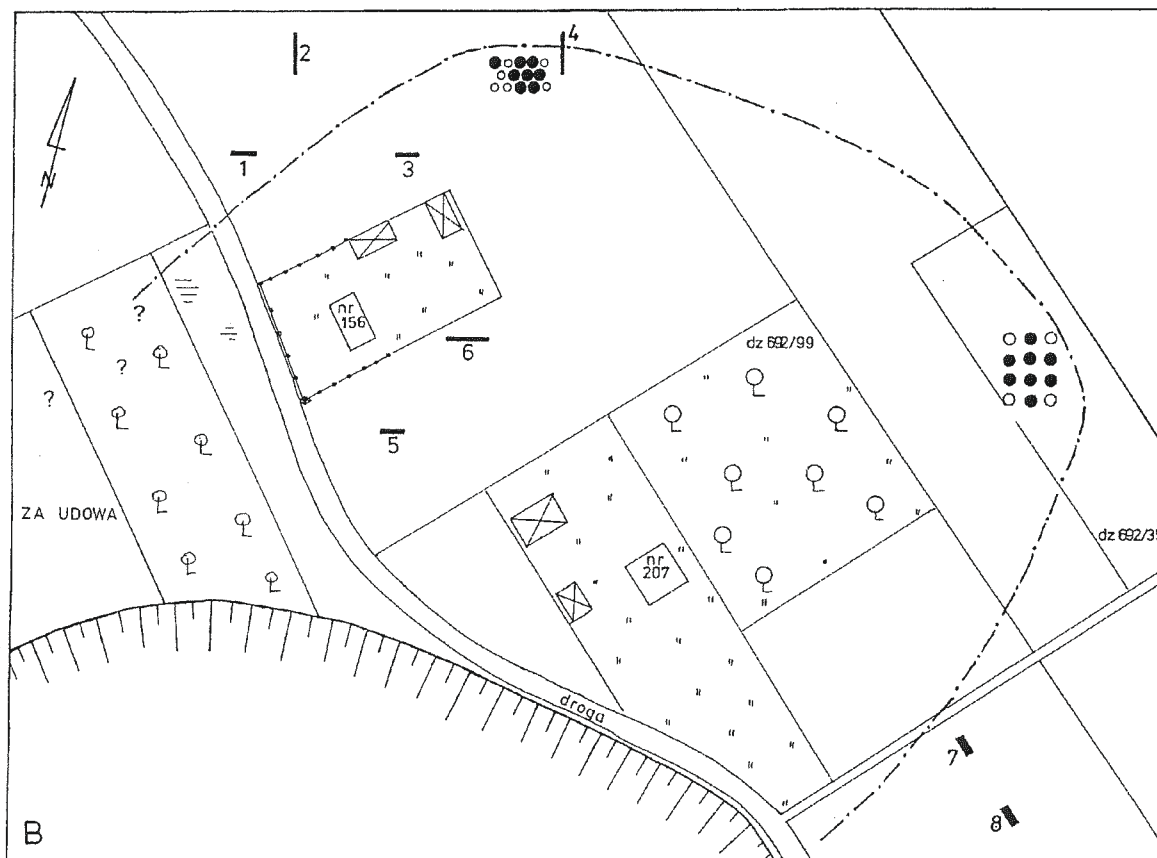
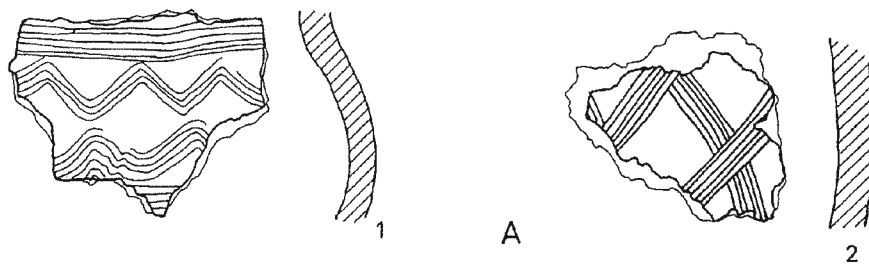
- Tabl. IV. Góra Motyczna, stan. 3. A – lokalizacja stanowiska (1:10 000); B – lokalizacja wykopów i odwiertów; C – wykop 1/2000: rzut na poziomie 20 cm i profil; D – zabytki: 1–3: z humusu, 4, 5: obiekt 1/2000, 6–8: obiekt 2/2000. Symbole graficzne: a – wykopy, b – numery wykopów, c – odwierty jałowe, d – odwierty z treścią kulturową, e – zasięg stanowiska, f – granice działek, g – humus, h – próchnica ze spalenizną, polepą i przepalonymi kamieniami, i – spalenizna, k – calec
- Taf. IV. Góra Motyczna, Fundstelle 3. A – Lokalisierung der Fundstelle (1:10 000); B – Lokalisierung der Grabungsschnitte und der Bohrungen; C – Grabungsschnitt 1/2000; Grundriss, Niveau 20 cm und Profil; D – Funde: 1–3: vom Humus, 4, 5: Objekt 1/2000, 6–8: Objekt 2/2000. Graphische Symbole: a – Grabungsschnitte, b – Nummer der Grabungsschnitte, c – Leerbohrungen, d – Bohrungen mit der Kulturschicht, e – Fundstellenverbreitung, f – Grenzen der Grabungsschnitte, g – Humus, h – Humus mit der Brandschicht, Bekleidung und durchgebrannten Steinen, i – Brandschicht, k – gewachsener Boden
- Табл. IV. Гора Мотычна, пам. 3. А – локалізація (1:10 000); В – локалізація раскопок и буровой скважини; С – раскопки 1/2000: горизонтальна проекція 20 см и профіль; D – находки: 1–3: из гумуса, 4, 5: об'єкт 1/2000, 6–8: об'єкт 2/2000. Графіческіе симболы: а – раскопки, б – номера раскопок, с – пустая буровая скважина, d – скважини с культурным содержанием, е – пределы памятника, f – границы участков, g – гумус, h – перегной с гарью, обазкой и прогорелыми камнями, i – гарь, k – матерк

Tabl. V. Góra Motyczna, stan. 3. A – wykop 2/2000: rzut na poziomie 20 cm i profil; zabytki z obiektu 2/2000. Symbole graficzne i skala dla ceramiki – jak tabl. IV

Taf. V. Góra Motyczna, Fundstelle 3. A – Grabungsschnitt 2/2000: Grundriss, Niveau 20 cm und Profil: Funde aus dem Objekt 2/2000. Graphische Symbole: sieh Tafel IV

Табл. V. Гора Мотычна, пам. 3. А – раскопки 2/2000: горизонтальная проекция 20 см и профиль; памятники объекта 2/2000. Графические символы – как в табл. IV

- Tabl. VI. Żyraków, stan. 3. A – materiał z powierzchni stanowiska; B – lokalizacja wykopów i odwiertów; C – wykop 5/2000: rzut na poziomie 50 cm i profil; D – zabytki: 3–5: obiekt 1/2000. Symbole graficzne i skala dla ceramiki – jak tabl. IV
- Taf. VI. Żyraków, Fundst. 3. A – Material von der Fundstellenoberfläche; B – Lokalisierung der Grabungsschnitte und Bohrungen, C – Grabungsschnitt 5/2000: Grundriss, Niveau 50 cm und Profil; D – Funde: 3–5 Objekt 1/2000. Graphische Symbole: Sieh Tafel IV
- Табл. VI. Жыракув, пам. 3. А – материал с поверхности; В – локализация раскопок и скважин; С – раскопки 5/2000: горизонтальная проекция 50 см и профиль; D – памятники: 3–5: объект 1/2000. Графические символы – как в табл. IV

cheologii i Etnologii PAN w Krakowie prowadziła na nim badania sondażowe (tabl. VI, B).

Wykopy 2, 4 i 6 posiadały wymiary po 10,0 x 1,0 m, a pozostałe po 6,0 x 2,0 m. W archeologicznie jałowych wykopach 1–4 warstwa humusu posiadała miąższość do 40 cm. Głębiej w wykopach tych występowało brązowo-szare podglebie o miąższości do 16 cm. Zalegało ono na calcu, który tworzył piasek, przechodzący w żwir. W wykopach położonych w niższych partiach stanowiska (nr 7 i 8) pod humusem (miąższości 30 cm) występowała warstwa popielatego iłu, a głębiej warstwy geologiczne o zróżnicowanym charakterze. Wykop 5 otwarto celem poznania stratygrafii stanowiska w miejscu jednego z rozorywanych obiektów. Pod warstwą humusu o miąższości ponad 30 cm na tle piaszczystego calca odsłonięto w części N wykopu, na długości do 2,20 m od jego krawędzi N, fragment obiektu w postaci rozległej plamy spalenizny z przepalonymi kamieniami i grudkami polepy (obiekt 1/99 – tabl. VI, C). Na S od niego wystąpił fragment owalnego w rzucie obiektu 2/99. Posiadał on długość wzdłuż profilu W 1,10 m, a szerokość – 46 cm. Wypełnisko obiektu tworzyła spiaszczona próchnica ze spalenizną, przebarwiona wtrętami calca. Ceramika (tabl. VI, 3–5) pozwala datować obiekt na środkową fazę wczesnego średniowiecza.

W trakcie wykonywania odwiertów zidentyfikowano na stanowisku dalsze obiekty (nr 3 i 4). Podstawą ich wyróżnienia była koncentracja na niewielkiej, zwartej powierzchni warstwy ciemnej próchnicy ze spalenizną oraz obecność w tych rejonach ceramiki wczesnośredniowiecznej w warstwie ornej próchnicy.

Stanowisko jest interesującą osadą ze środkowej fazy wczesnego średniowiecza. Posiada ona znaczną powierzchnię: szerokość osady od krawędzi starorzecza ku N wynosi ok. 160 m, zaś długość wzdłuż tej krawędzi, po kierunku E – W, wynosi co najmniej 250 m. Stanowisko najprawdopodobniej kontynuuje się w kierunku W, wzdłuż zakola krawędzi starorzecza Wisłoki. Niestety krawędź jest w tym kierunku intensywnie zabudowana, co wyklucza obecnie możliwość prowadzenia badań.

Lit. J. Okoński, A. Szpunar 1999, karta stan. 26; A. Szpunar, J. Okoński, B. Szpunar 1999; J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 12.

93. Żyraków, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 5 (AZP 102-70: 13)
Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/750

Lit. J. Okoński, A. Szpunar 1999, karta stan. 27; A. Szpunar, J. Okoński, B. Szpunar 1999; J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 13.

94. Straszęcin, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 4 (AZP 102-70: 89)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/823

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 89.

95. Straszęcin, gm. Żyraków, pow. dębicki, stan. 3 (AZP 102-70: 88)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń (tabl. II, 24)

Zbiory: MOT, nr inw. MT-A/AZP/822

Lit. J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2000a, KESA 88.

96. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 31 (AZP 103-70: 45)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/630

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 45.

97. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 28 (AZP 103-70: 42)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/627

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 42.

98. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 25 (AZP 103-70: 39)

Funkcja: osada

Inwentarz: 6 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/624

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 39.

99. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 35 (AZP 103-70: 49)

Funkcja: osada

Inwentarz: 28 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/634

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 49.

100. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 18 (AZP 103-70: 32).

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 2 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/617

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 32.

101. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 19 (AZP 103-70: 33).

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia, 1 brzeg

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/618

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 33.

102. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 14 (AZP 103-70: 28)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 3 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/613

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 28.

103. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 13 (AZP 103-70: 27)

Funkcja: osada

Chronologia: X-XI w.

Inwentarz: 20 fr. naczyń, 3 brzegi

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/612

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 27.

104. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 12 (AZP 103-70: 26)

Funkcja: osada

Inwentarz: 17 fr. naczyń, 2 brzegi

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/611

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 26.

105. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 36 (AZP 103-70: 50)

Funkcja: osada

Inwentarz: 10 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/635

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 50.

106. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 17 (AZP 103-70: 88)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/673
Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 88.

107. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 18 (AZP 103-70: 89)
Funkcja: osada
Inwentarz: 7 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/674
Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 89.

108. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 34 (AZP 103-71: 22)
Funkcja: osada
Chronologia: XII w.
Inwentarz: 28 fr. naczyń, 1 brzeg. Zidentyfikowano 3 rozorane obiekty.
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2066.
Lit. A. Cetera 1998, KESA 22.

109. Nagawczyna, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 4 (AZP 103-71: 47)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2091
Lit. A. Cetera 1998, KESA 47.

110. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 11 (AZP 103-70: 82)
Funkcja: osada
Inwentarz: 6 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/667
Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 82.

111. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 21 (AZP 103-71: 9)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2053
Lit. A. Cetera 1998, KESA 9.

112. Dębica, gm. Dębica, pow. Dębica, stan. 20 (AZP 103-71: 8)
Funkcja: osada
Inwentarz: 6 fr. naczyń (tabl. II, 25). Na stanowisku stwierdzono rozorywane obiekty.
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2052
Lit. A. Cetera 1998, KESA 8.

113. Łatoszyn, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 13 (AZP 103-70: 77)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 1 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/662
Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 77.

114. Łatoszyn, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 10 (AZP 103-70: 74)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/659
Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 74.

115. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 46 (AZP 103-71: 34)
Funkcja: osada (?)
Inwentarz: 3 fr. naczyń
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2078
Lit. A. Cetera 1998, KESA 34.

116. Stasiówka, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 9 (AZP 103-71: 36)
Funkcja: ślad osadnictwa
Inwentarz: 2 fr. naczyń.
Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2080
Lit. A. Cetera 1998, KESA 36.

117. Stasiówka, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 11 (AZP 103-71: 38)

Funkcja: osada

Inwentarz: 71 fr. naczyń, 1 brzeg

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2082 (materiały z badań powierzchniowych).

W roku 2000 na stanowiska na zlecenie Konserwatora Zabytków Województwa Podkarpackiego przeprowadzono badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym. Badania prowadzili z ramienia SNAP-u w Rzeszowie: Andrzej Cetera, Jerzy Okoński i Andrzej Szpunar. Zbadano powierzchnię 150 m², eksplorując 6 wykopów, na których zbadano 8 obiektów i kilkanaście jam posłupowych. Stropowe powierzchnie wszystkich obiektów (poza częścią jam posłupowych, które wyodrębniły się pod dnami obiektów) odkryto bezpośrednio pod warstwą ornej próchnicy, na głębokości do 25 cm od powierzchni terenu. Obiekty 1, 4 i 6 eksplorowano plastycznie, w połączeniu z metodą poziomów arbitralnych.

Obiekt 1/2000 na poziomie odsłonięcia posiadał rzut prostokąta o zaokrąglonych narożnikach i wymiary 4,05 x 1,9 m. Zorientowany był po kierunku SW-NE (tabl. VIII, B). Treść wypełniska stanowiła ciemnobrunatna, zgliniona próchnica, nasycona spalenizną. W warstwie tej występowały niewielkie, przepalone kamienie (nie mał włącznie piaskowiec). Na poziomie odsłonięcia obiektu pasem szerokości do 30 cm (w części NW, gdzie stwierdzono zakłócenie regularnego rzutu obiektu, wynikające z jego wypływania się) wzdłuż obrzeży obiektu występowała jasna, popielato-szara glina, zawierająca nieliczne, drobne i rozłusowane węgle drzewne.

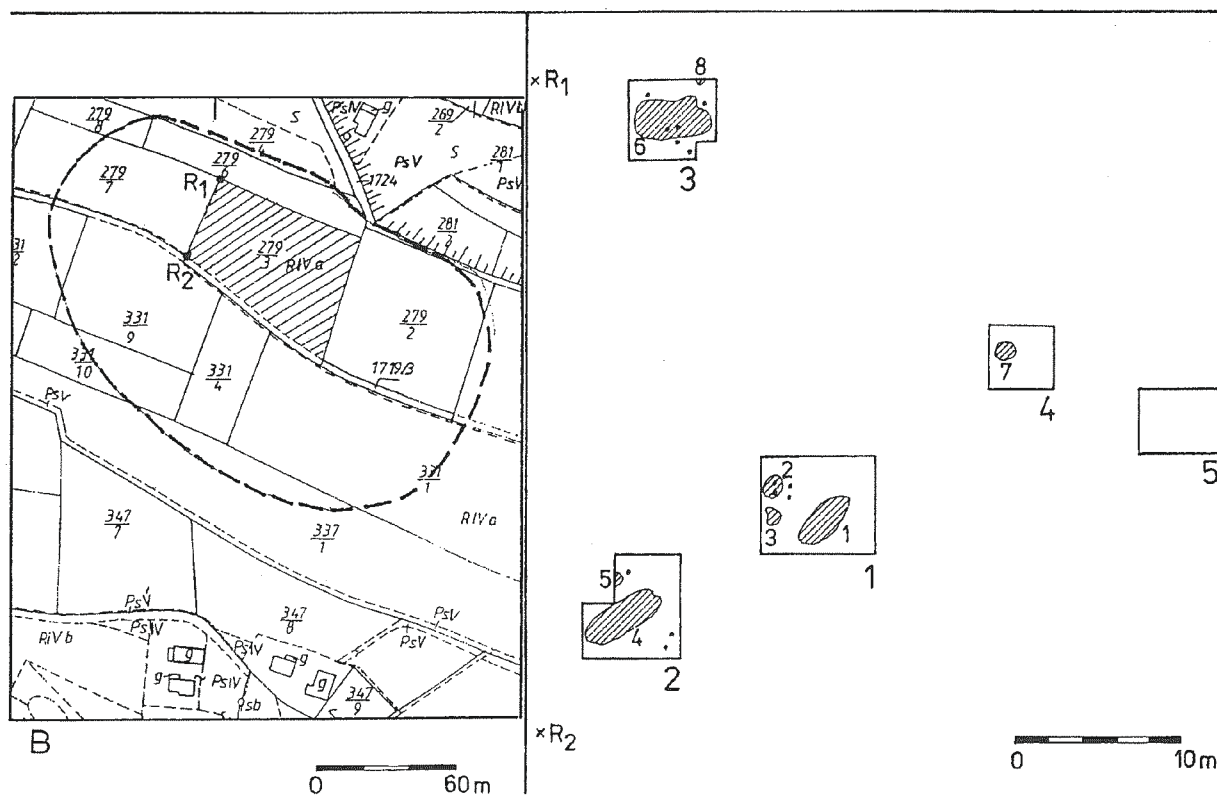
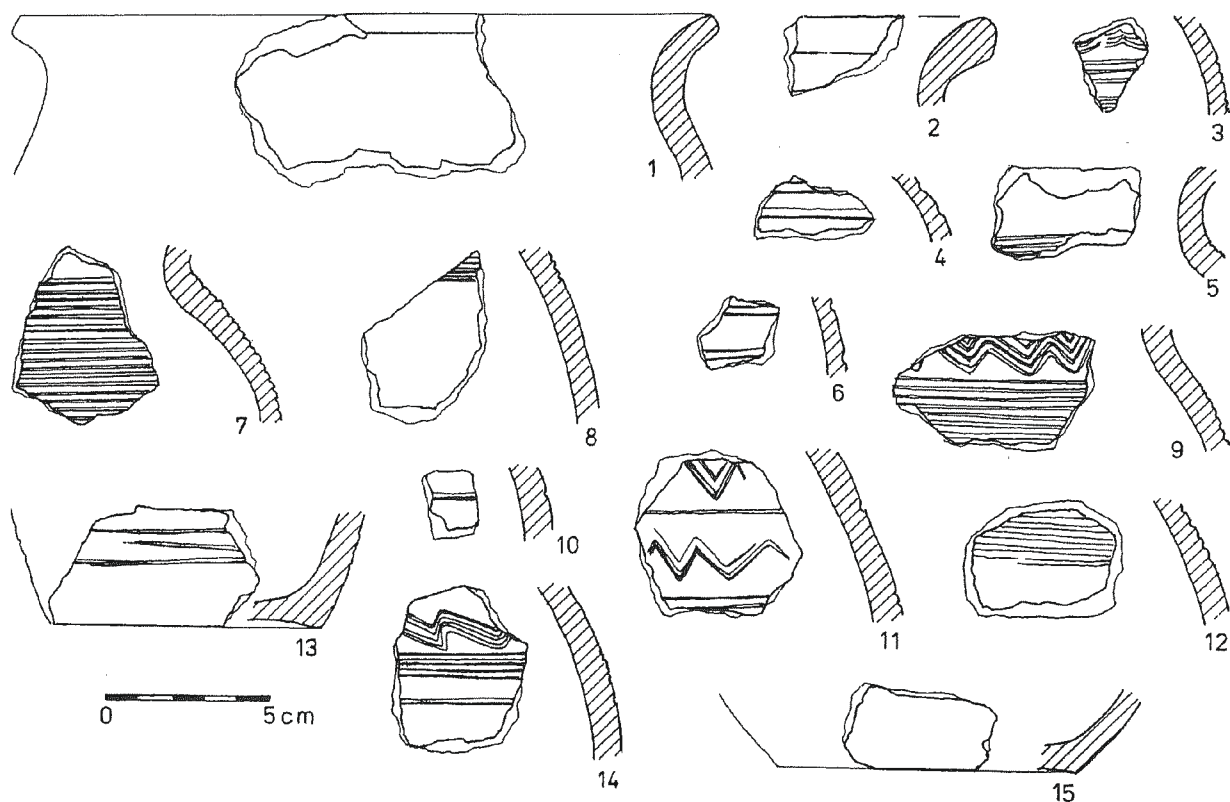
Na głębokości 20 cm od poziomu wyróżnienia zasięg obiektu uległ ograniczeniu do centralnej części pierwotnego wypełniska. Utrzymał się zarys w kształcie prostokąta ze ścianą SW o zaokrąglonych narożnikach. Wymiary obiektu na tym poziomie 3,0 x 1,7 m. Zachowany został dwudzielny charakter wypełniska o regularnej granicy od strony SE, E i NE, a nieregularnej od pozostałych kierunków. W miejscach, gdzie granica jest nieregularna, strefa zewnętrzna wypełniska (jasna, popielato-szara glina) jest najszersza. W stanowiącej wypełnisko centralnej części obiektu ciemnobrunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną występowały przepalone kamienie i polepa; ich ilość zwiększała się w kierunku dna. Kamienie nie tworzyły jednak skupiska, które mogłyby być uznane za pozostałość paleniska.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o łagodnie nachylonych ściankach bocznych i dnie wyrównanym w części centralnej, gdzie miąższość wypełniska wynosiła do 25, sięgając 45 cm od poziomu gruntu. Wypełnisko w przekroju jednorodne, z warstwą jasnej gliny wzdłuż ścian bocznych. Plastyczna eksploracja wypełniska pozwoliła odsłonić mocno nieregularne dno obiektu. Brak wyraźnego poziomu użytkowego (fot. 1-5).

Obiekt 1/2000 był pozostałością budynku o funkcji najprawdopodobniej mieszkalnej. a datować go należy na młodszy odcinek wczesnej fazy wczesnego średniowiecza (VIII – początki IX w.). W wypełnisku obok 225 fragmentów ceramiki (tabl. VIII, 10-20; IX; X, 1-16) znaleziono przedmioty żelazne: ostrogę (tabl. VIII, 7), nóż (tabl. VIII, 9) oraz zabytek nieokreślony (tabl. VIII, 8).

Obiekt 2/2000 wraz z jamami posłupowymi (obiekty 9-12/2000). Na poziomie odsłonięcia posiadał rzut owalu o wymiarach 1,55 x 1,25 m, zorientowanego dłuższą osią po kierunku SE-NW. Treść wypełniska stanowiła ciemnobrunatna, zgliniona próchnica ze spalenizną. Wzdłuż obrzeży obiektu występowała pasem o szerokości około 10 cm jasna, popielato-szara glina, zawierająca nieliczne węgle drzewne.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o ukośnie nachylonych ściankach bocznych i wyrównanym dnie na głębokości do 14 cm od poziomu wyróżnienia stropowej powierzchni obiektu.

Tabl. VII. Stasiówka, stan. 11. A – ceramika z badań powierzchniowych; B – zasięg stanowiska na podkładzie mapy ewidencji gruntów; C – plan wykopów i lokalizacja obiektów (wg A. Ceterę i autorów)

Taf. VII. Stasiówka, Fundstelle 11. A – Keramik von den Geländebegehungen; B – Reichweite der Fundstelle, aufgrund der Katasterkarte; C – Plan der Grabungsschnitte und Lokalisierung der Objekte (nach A. Cetera und den Autoren)

Табл. VII. Стасьювка, пам. 11. А – керамика поверхностных, В – пределы места на основании карты учета почвы, С – план раскопок и локализация объектов (по Цетере и авторам)

Fot. 1. Stasiówka, stan. 11. Wykop 1, widok obiektów na poziomie odkrycia. Fot. A. Szpunar.

Fot. 1. Stasiówka, Fundst. 11. Grabungsschnitt 1, Ansicht der Objekte auf dem Niveau der Freilegung. Fot. A. Szpunar

Фото. 1. Стасьювка, пам. 11. Раскоп 1, вид объектов на горизонте вскрытия. Фот. А. Шпунар

Fot. 2. Stasiówka, stan. 11. Wykop 1, obiekt 1 na poziomie odkrycia. Fot. A. Szpunar

Fot. 2. Stasiówka, Fundst. 11. Grabungsschnitt 1, Ansicht des Objekts 1 auf dem Niveau der Freilegung. Fot. A. Szpunar

Фото. 2. Стасьювка, пам. 11. Раскоп 1, объект 1 на горизонте открытия. Фот. А. Шпунар

Fot. 3. Stasiówka, stan. 11. Obiekt 1 po usunięciu śladów orki. Fot. A. Szpunar

Fot. 3. Stasiówka, Fundst. 11. Das Objekt 1 nach der Beseitigung der Pflügenspuren. Fot. A. Szpunar

Фото. 3. Стасьювка, пам. 11. Объект после удаления следов пахания. Фот. А. Шпунар

Fot. 4. Stasiówka, stan. 11. Obiekt 1 w trakcie eksploatacji. Fot. A. Szpunar

Fot. 4. Stasiówka, Fundst. 11. Das Objekt 1 während der Explorierung. Fot. A. Szpunar

Фото. 4. Стасьювка, пам. 11. Объект 1 во время исследования. Фот. А. Шпунар

Fot. 5. Stasiówka, stan. 11. Obiekt 1 po plastycznej eksploracji połowy obiektu. Fot. A. Szpunar

Fot. 5. Stasiówka, Fundst. 11. Das Objekt 1 nach der plastischen Explorierung der Objekthälfte. Fot. A. Szpunar

Фото. 5. Стасьювка, пам. 11. Объект 1 после пластичного исследования половины объекта. Фот. А. Шпунар

Fot. 6. Stasiówka, stan. 11. Wykop 2, obiekt 4. Fot. A. Szpunar

Fot. 6. Stasiówka, Fundst. 11. Grabungsschnitt 2, Objekt 4. Fot. A. Szpunar

Фото. 6. Стасьювка, пам. 11. Раскоп 2, объект 4. Фот. А. Шпунар

Fot. 7. Stasiówka, stan. 11. Wykop 3, obiekt 6. Fot. A. Szpunar

Fot. 7. Stasiówka, Fundst. 11. Grabungsschnitt 3, Objekt 6. Fot. A. Szpunar

Фото. 7. Стасьювка, пам. 11. Раскоп 3, объект 6. Фот. А. Шпунар

Tabl. VIII. Stasiówka, stan. 11. A: 1-6) wykop 1, warstwa humusu; B: 7-20) obiekt 1 (rys. J. Okoński).

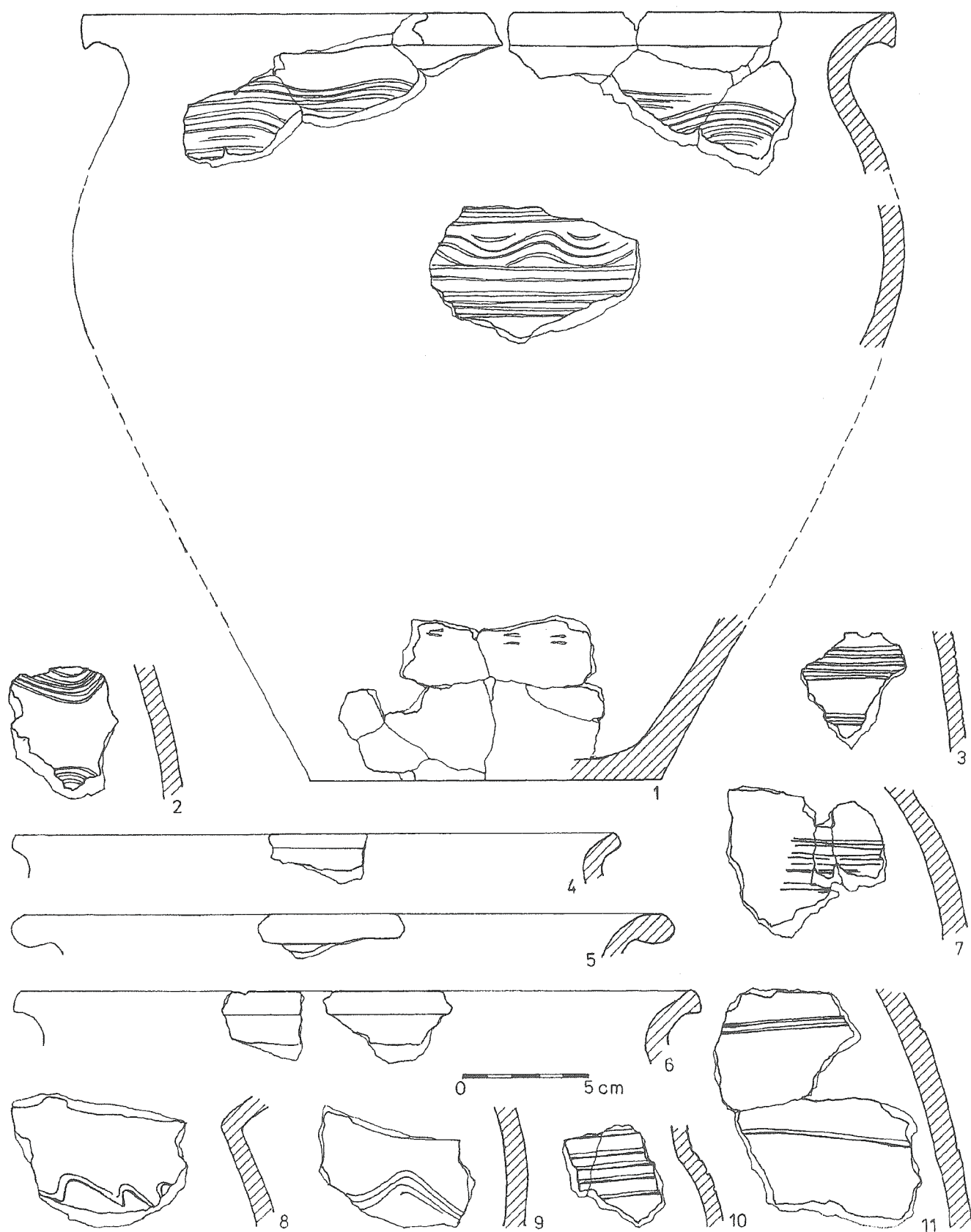
Symbole graficzne: a – popielato-szara glina, b – ciemnobrunatna, zgliniona próchnica, c – popielata glina, d – humus, e – kamienie, f – jamy posłupowe

Taf. VIII. Stasiówka, Fundstelle 11. A: 1-6) Grabungsschnitt 1, Humusschicht; B: 7-20) Objekt 1 (Zeichnung: J. Okoński)

Graphische Symbole: a – graues Lehm, b – dunkelbrauner, lehmhaltiger Humus, c – graues Lehm, d – Humus, e – Steine, f – Pfostenlöcher

Табл. VIII. Стасьювка, пам. 11. A: 1-6) слой гумуса; B: 7-20) объект 1 (рис. Е. Окоński).

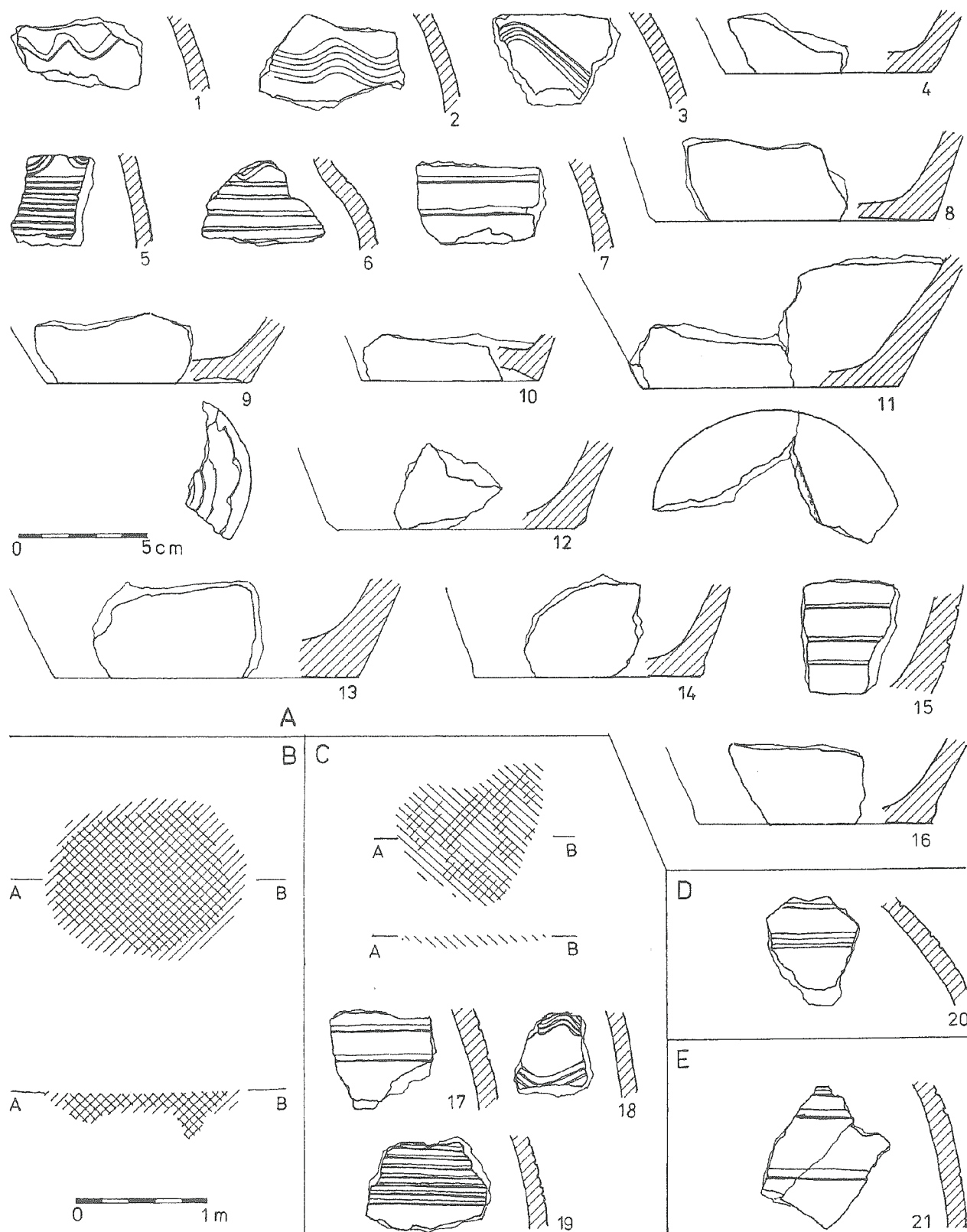
Графические символы: а – пепельно-серая глина, б – темно-бурый, покрыт глиной перегной, с – пепельная глина, d – гумус, е – камни, f – послештоковые ямы

Tabl. IX. Stasiówka, stan. 11. Ceramika z obiektu 1 (rys. J. Okoński)

Taf. IX. Stasiówka, Fundstelle 11. Keramik aus dem Objekt (Zeichnung: J. Okoński)

Табл. IX. Стасьювка, пам. 11. Керамика объекта (рис. Е. Оконьски)

Tabl. X. Stasiówka, stan. 11. A: 1-16) obiekt 1; B: obiekt 2; C: 17-19) obiekt 3; D: 20) wykop 2, warstwa humusu; E: 21) obiekt 4 (rys. J. Okoński). Symbole graficzne – jak tabl. VIII

Taf. X. Stasiówka, Fundstelle 11. A: 1-16) Objekt 1; B: Objekt 2; C: 17-19) Objekt 3; D: 20) Grabungsschnitt 2, Humusschicht; E: 21) Objekt 4 (Zeichnung: J. Okoński)
Graphische Symbole: Sieh Tafel VIII

Табл. X. Стасювка, пам. 11. A: 1-16) объект 1; B: объект 2; C – 17-19) объект 3; D: 20) раскопки 2, слой гумуса; E: 21) объект 4 (рис. Е. Окоński). Графические символы – как в табл. VIII

W osi symetrii obiektu wyróżniono dwie jamy posłupowe (obiekty 9 i 10/2000).

Obiekt 2/2000 był jamą o trudnej do określenia funkcji. Z jej wypełniska pochodzi 18 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej (tabl. X, 17–19).

Na E od obiektu 2, w odległości około 60 cm od jego krawędzi, zlokalizowane są dwie kolejne jamy posłupowe (obiekty 11 i 12/2000), odsłonięte również na poziomie planty na głębokości 25 cm.

Obiekt 3/2000. Na poziomie odsłonięcia posiadał nieregularny, zbliżony do trójkąta rzut o wymiarach 1,2 x 1,05 m. Treść wypełniska na poziomie wyróżnienia obiektu stanowiła popielata glina, zawierająca w centralnej części nieregularną plamę ciemnobrunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną. Granice obiektu były słabo czytelne. W profilu posiadał nieregularny przekrój o dnie sięgającym zaledwie do 5 cm głębokości. Poza śladowo zachowanym skupiskiem próchnicy w centralnej części obiektu niemal jednorodną treść wypełniska stanowiła popielata glina.

Niemal całkowicie zniszczony obiekt 3 stanowiła śladowo zachowana przydenna część jamy o nieokreślonej funkcji. Z wypełniska pochodzi 14 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej (tabl. X, 17–19) oraz płaski piaskowiec.

Obiekt 4/2000 na poziomie odsłonięcia posiadał rzut trapezowaty o zaokrąglonych narożnikach i wymiarach 4,45 x 2,1 m. Zorientowany był po kierunku SW-NE (Tabl. XI, fot. 6). Treść wypełniska stanowiła ciemnobrunatna, zgliniona próchnica nasyciona spalenizną. W warstwie tej występowały niewielkie, przepalone kamienie (niemal wyłącznie piaskowiec) i sporo drobnych grudek polepy. Na poziomie odsłonięcia obiektu pasem szerokości do 20 cm wzdłuż obrzeży występowała jasna, popielato-szara glina, zawierająca nieliczne, drobne węgle drzewne.

Na głębokości 20 cm od poziomu wyróżnienia zasięg obiektu uległ ograniczeniu do centralnej części pierwotnego wypełniska. Utrzymał się zarys w kształcie czworokąta ze ścianą SE regularną o zaokrąglonych narożnikach. Ściana NW jest mocno nieregularna, znacznie przewężona w części SW obiektu. Wymiary obiektu na tym poziomie 2,5 x 1,7 m. W stanowiącej jednorodne wypełnisko obiektu ciemno-brunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną występowały liczne przepalone kamienie i polepa; ich ilość zwiększała się znacząco w kierunku dna. Większa koncentracja przepalonych kamieni piaskowcowych została stwierdzona w centralnej części obiektu, gdzie najprawdopodobniej znajdowało się palenisko.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o łagodnie nachylonych ściankach bocznych i dnie wyrównanym w części centralnej, gdzie miąższość wypełniska wynosiła do 30 cm. Wypełnisko w przekroju jednorodne, z warstwą jasnej gliny wzdłuż ścian bocznych. Plastyczna eksploracja wypełniska pozwoliła odsłonić mocno nieregularne dno obiektu. Spągowa część wypełniska warstwą o miąższości do 10 cm wykazuje znacznie większe nasycenie spalenizną, drobnymi grudkami polepy i przepalonymi kamieniami piaskowcowymi.

Obiekt 4/2000 był pozostałością budynku o funkcji najprawdopodobniej mieszkalnej. W wypełnisku obok 227 fragmentów ceramiki z VIII–IX w. (tabl. X, 21; XI; XII, 1–19) znaleziono też niewielki fragment skorodowanego przedmiotu żelaznego (ostrza noża?). W sąsiedztwie obiektu odkryto kilka jam posłupowych (obiekty 12–14/2000).

Obiekt 5/2000 zbadano w części w granicach wykopu. Na poziomie odsłonięcia posiadał rzut przeważającej części owalu o wymiarach 0,9 (długość zbadanej części wypełniska) x 0,8 m, zorientowanego dłuższą osią po kierunku E-W. Treść wypełniska stanowiła jasna, popielata glina, zawierająca nieliczne węgle drzewne.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o dnie na głębokości do 45 cm od poziomu wyróżnienia stropowej powierzchni obiektu. Wypełnisko obiektu było jednorodne, a granice słabo czytelne. W wypełnisku brak było zabytków. Obiekt ten był jamą o niemożliwej do określenia funkcji. W dnie i sąsiedztwie zlokalizowano kolejne jamy posłupowe (obiekty 15 i 16/2000).

Obiekt 6/2000 na poziomie odsłonięcia rozległy obiekt posiadał nieregularny, zbliżony do prostokąta rzut o wymiarach 4,95 x 2,75 m. Zorientowany był po kierunku SW-NE (Tabl. XIII, fot. 7). Treść wypełniska stanowiła brązowo-szara próchnica, zawierająca w części centralnej skupisko ciemnobrunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną. Ta wewnętrzna treść posiada rzut owalu o wymiarach 3,5 x 2,0 m.

Na głębokości około 20 cm od poziomu wyróżnienia zasięg obiektu uległ ograniczeniu do części W pierwotnego wypełniska. Na tym poziomie zachowana część wypełniska posiadała rzut prostokąta o zaokrąglonych narożnikach. Wymiary obiektu na tym poziomie wynosiły 3,3 x 1,8 m. Zachowany został dwudzielny charakter wypełniska. W stanowiącej wypełnisko części W obiektu ciemno-brunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną (regularny rzut prostokąta o zaokrąglonych narożnikach i wymiarach 2,3 x 1,7 m) występowały przepalone kamienie piaskowcowe i polepa. Kamienie nie tworzyły jednak skupiska, które mogłoby być uznane za pozostałość paleniska. Pozostałą część wypełniska stanowiła brązowo-szara próchnica z polepą i drobnymi, przepalonymi kamieniami.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o nieznacznie nachylonych ściankach bocznych i wyrównanym dnie. Miąższość wypełniska wynosiła do 25 cm. Pod dnem obiektu przy ścianie SE zlokalizowano dwie koliste jamy posłupowe (obiekty 16 i 17/2000). Obiekt 6/2000 był pozostałością budynku o funkcji najprawdopodobniej mieszkalnej. Wokół obrysu obiektu wyróżniono 4 jamy posłupowe (obiekty 19–22/2000) oraz kilka śladów po niewielkich słupkach o średnicy około 10 cm.

W wypełnisku obiektu znaleziono 31 fragmentów ceramiki (tabl. XIII, 1–11) z młodszego odcinka wczesnej fazy wczesnego średniowiecza (VIII – początki IX w.).

Obiekt 7/2000 posiadał na poziomie odsłonięcia rzut owalu o wymiarach 1,25 x 1,1 m, zorientowanego dłuższą osią po kierunku N-S (Tabl. XII, D). Treść wypełniska była dwudzielna: przeważającą powierzchnię rzutu na poziomie odsłonięcia stanowiła owalna plama (1,0 x 0,7 m) ciemnobrunatnej, zglinionej próchnicy ze spalenizną, a obrzeża szczególnie od strony S i W jasna, popielata glina, zawierająca nieliczne węgle drzewne.

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o dnie sięgającym w części centralnej do głębokości 30 cm od poziomu wyróżnienia stropowej powierzchni obiektu. W wypełnisku obiektu zwraca uwagę bardziej intensywne nasycenie spalenizną części przydennej. Znaleziono w nim 8 fragmentów ceramiki z VIII – początków IX w. Obiekt 7/2000 był jamą o niemożliwej do określenia funkcji. Na N od niego zlokalizowano jamę posłupową.

Obiekt 8/2000 zbadano w części w granicach wykopu. Na poziomie odsłonięcia posiadał rzut fragmentu owalu o wymiarach 0,5 (długość zbadanej części wypełniska po krawędzi wykopu) x 0,3 m. Treść wypełniska stanowiła brunatna, zgliniona próchnica, zawierająca węgle drzewne i pojedyncze, przepalone kamienie piaskowca. (Tabl. XIII, B).

W profilu obiekt posiadał nieckowaty przekrój o dnie na głębokości do 12 cm od poziomu wyróżnienia stropowej powierzchni obiektu. Wypełnisko obiektu jednorodne, granice słabo czytelne, zakłócone w stropie śladami głębszych bruzd. Obiekt 8/2000 był przydenną częścią niemal całkowicie zniszczonej jamy o niemożliwej do określenia funkcji. Pochodziło z niej zaledwie kilka fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej (tabl. XIII, 12–13).

Tabl. XI. Stasiówka, stan. 11. Obiekt 4 (rys. J. Okoński).

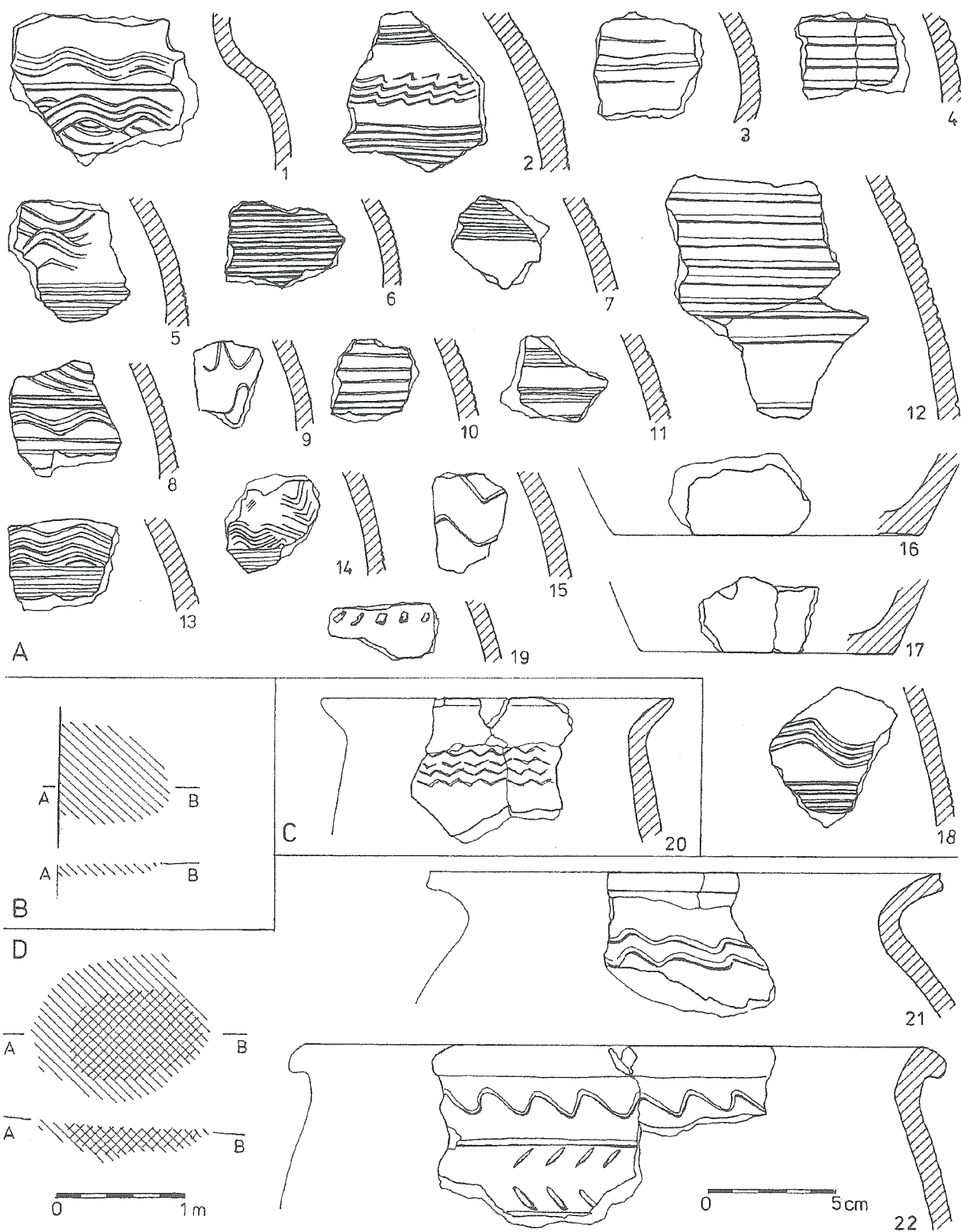
Symbole graficzne – jak tabl. VIII

Taf. XI. Stasiówka, Fundstelle 11. Objekt 4 (Zeichnung: J. Okoński)

Graphische Symbole: Sieh Tafel VIII

Табл. XI. Стасьювка, пам. 11. Объект 4 (рис. Е. Окоński).

Графические символы – как в табл. VIII

Tabl. XII. Stasiówka, stan. 11. A: 1–19) obiekt 4; B: obiekt 5; C: 20) wykop 3, warstwa humusu; D: 21, 22) obiekt 7 (rys. J. Okoński).

Symbole graficzne – jak tabl. VIII

Taf. XII. Stasiówka, Fundstelle 11. A: 1–19) Objekt 4; B: Objekt 5; C: 20) Grabungsschnitt 3, Humusschicht; D: 21, 22) Objekt 7 (Zeichnung: J. Okoński)

Graphische Symbole: Sieh Tafel VIII

Табл. XII. Стасьювка, пам. 11. А: 1–19) объект 4; В – объект 5; С: 20) раскопки 3, слой гумуса; D – 21, 22) объект 7 (рис. Е. Оконьски).

Графические символы – как в табл. VIII

Tabl. XIII. Stasiówka, stan. 11. A: obiekt 6; B: obiekt 8; C: wykop 5, warstwa humusu (rys. J. Okoński).

Symbole graficzne – jak tabl. VIII

Taf. XIII. Stasiówka, Fundstelle 11. A: Objekt 6; B: Objekt 8; C: Grabungsschnitt 5, Humusschicht (Zeichnung: J. Okoński)

Graphische Symbole: Sieh Tafel VIII

Табл. XIII. Стасьювка, пам. 11. А: объект 6; В: объект 8; С: раскопки 5, слой гумуса (рис. Е. Оконьски).

Графические символы – как в табл. VIII

Lit. A. Cetera 1998, KESA 38; A. Cetera, J. Okoński, A. Szpunar 2000.

118. Stasiówka, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 18 (AZP 103-71: 70)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2114

Lit. A. Cetera 1998, KESA 70.

119. Stasiówka, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 19 (AZP 103-70: 71)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2115

Lit. A. Cetera 1998, KESA 71.

120. Stasiówka, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 20 (AZP 103-71: 72)

Funkcja: osada

Chronologia: VIII w.

Inwentarz: 20 fr. naczyń, 1 brzeg (tabl. II, 26–28). Zinwentaryzowano 3 rozorywane obiekty.

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/2116

Lit. A. Cetera 1998, KESA 72.

121. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 10 (AZP 103-70: 59)

Funkcja: osada

Inwentarz: 4 fr. naczyń

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/644

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 59.

122. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 12 (AZP 103-70: 61)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/646

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 61; J. Gancarski 1994, s. 6, nr 7.

123. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 13 (AZP 103-70: 62)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/647

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 62.

124. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 5 (AZP 103-70: 54)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/639

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 54.

125. Podgrodzie, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 15 (AZP 103-70: 64)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz: 1 fr. naczynia

Zbiory: PSOZ Tarnów, nr inw. KZA-T/649

Lit. A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 64.

126. Latoszyn, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 1 (AZP 103-70: 11)

Domniemane grodzisko

Lit. A. Kunysz 1968, s. 56.

127. Grabiny, gm. Czarna Tarnowska, pow. dębicki, stan. 38 (AZP 103-70: 90)

Funkcja: ślad osadnictwa

Inwentarz 3 fr. naczyń

Zbiory MRJ nr inw. 1451

Lit. J. Gancarski 1994, s. 5 (tu jako Latoszyn, stan. 2) nr 2; A. Szpunar 2002, KESA 90.

128. Dębica, gm. Dębica, pow. dębicki, stan. 3 (3)

Funkcja: skarb

Inwentarz: ozdoby i monety (także arabskie)

Zbiory: zaginął it. Archiwum MOT; A. Kunysz 1960, s. 116; A. Cetera, J. Okoński 1993, KESA 3.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Wykaz skrótów

RTarnowski – Rocznik Tarnowski, Tarnów

Literatura

Aksamit T.

1962 *Sprawozdanie z działalności Ośrodka Archeologicznego w Rzeszowie w latach 1960 i 1961*, MSROA za rok 1962, s. 35–44.

Aleksiewicz M.

1958 *Zarys osadnictwa w okresie lateńskim i rzymskim oraz wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej na ziemię województwa rzeszowskiego*. Rocznik Woj. Rzeszowskiego, R. I. z. 1.

Cetera A.

1998 *Archeologiczne Zdjęcie Polski, Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 103-71*, (m-pis w Archiwum SOZ województwa małopolskiego, delegatura w Tarnowie)

Cetera A., Okoński J.

1993 *Archeologiczne Zdjęcie Polski, Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 103-70*, (m-pis w Archiwum SOZ województwa małopolskiego, delegatura w Tarnowie)

Cetera A., Okoński J., Szpunar B. i A.

2001 *Archeologiczne Zdjęcie Polski, Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 101-70* (m-pis w Archiwum SOZ województwa małopolskiego i Archiwum Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Tarnowie)

Cetera A., Okoński J., Szpunar A.

2000 *Wczesnośredniowieczna osada na stanowisku nr 11 w Stasiówce, gm. Dębica*. 70 (m-pis w Archiwum SOZ województwa podkarpackiego i Archiwum Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Tarnowie).

Czeppe Z., German K.

1988 *Regiony fizycznogeograficzne i typy środowiska przyrodniczego, Województwo tarnowskie*. Monografia. (red. J. Warszńska), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988.

Gancarski J.

1994 *Badania powierzchniowe w dorzeczu Wisłoki*, cz. I (m-pis w posiadaniu autora).

Gumowski M.

1954-1956 *Moneta rzymska w Polsce*, „Prz. Arch.”, t. 10, s. 128.

- Jodłowski A.
1995 *Pradzieje i wczesne średniowiecze*, [w:] *Dębica. Zarys dziejów miasta i regionu* (red. J. Buszko i F. Kiryk), Kraków 1995, s. 47–84.
- Kondracki J.
1977 *Regiony fizycznogeograficzne Polski*. Warszawa.
1981 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.
- Kunisz A.
1969 *Chronologia napływu pieniądza rzymskiego na ziemię Małopolski*. Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Kunysz A.
1960 *Dębica, m. pow.*, „WN”, R. IV, z. 1-2, s. 116.
1968 *Grodziska w województwie rzeszowskim*. „MSROA za rok 1966”, s. 25–38.
- Kurczab J.
1998 *Działalność Karpackiej Ekspedycji Archeologicznej* (m-pis pracy magisterskiej w Instytucie Archeologii UJ).
- Moskwa K.
1960 *O badaniach i ochronie zabytków archeologicznych*, Rzeszów.
1973 *Stan badań nad grupą tarnobrzeską kultury łużyckiej*, „MSROA za lata 1968–69”, s. 7–25.
1976 *Kultura łużycka w południowo wschodniej Polsce*. Rzeszów.
- Lach J., Kukulak J.
1995 *Przyrodnicze warunki rozwoju Dębicy*. [w:] *Dębica. Zarys dziejów miasta i regionu* (red. J. Buszko i F. Kiryk), Kraków 1995, s. 9–44.
- Myska M.
1999 *Badania archeologiczne fortyfikacji zamku w Przecławiu*, [w:] *Teki Krakowskie*, t. 9, s. 139–146.
- Okoński J.
1992 *Kafle z badań archeologicznych pałacu w Zawadzie, gm. Dębica*, „MSROA za lata 1985–1990”, s. 77–116.
- Okoński J., Szpunar A.
1999 *Sprawozdanie z badań weryfikacyjnych i powierzchniowych na trasie planowanej budowy autostrady A4 we wschodniej części województwa tarnowskiego (km 502,4–542,3), Tarnów 1999* (m-pis w Archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie).
- Okoński J., Szpunar A., Szpunar B.
1999 *Góra Motyczna, gm. Żyraków. Stanowisko 3. Nr 23. Sprawozdanie z weryfikacyjnych badań sondażowych, Tarnów 1999* (m-pis w Archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie).
- Okoński J., Szpunar A., Szpunar B.
1999a *Żyraków, gm. Żyraków. Stanowisko 3. Nr 26. Sprawozdanie z weryfikacyjnych badań sondażowych, Tarnów 1999* (m-pis w Archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Krakowie).
- Okoński J., Szpunar A., Szpunar B.
2000 *Archeologiczne Zdjęcie Polski. Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 102-70* (m-pis w Archiwum PSOZ województwa Małopolskiego i Archiwum Archeologiczne Muzeum Okręgowego w Tarnowie).
- 2000a *Archeologiczne Zdjęcie Polski. Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 102-71* (m-pis w Archiwum PSOZ województwa Małopolskiego i Archiwum Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Tarnowie).
- Opozda T.
1965 *Znaleziska monet z terenu województwa krakowskiego i rzeszowskiego*, „WN”, R. 9, z. 2 (32), s. 117–125.
- Parczewski M.
1986 *Stan badań nad grodziskami wczesnośredniowiecznymi we wschodniej części polskich Karpat*, „AAC”, t. 15, s. 179–205.
1991 *Początki kształtowania się polsko-ruskiej rubieży etnicznej w Karpatach*, Kraków.
1998 *Wyniki archeologicznych badań poszukiwawczych na obszarze 101-71 w województwie tarnowskim*. (m-pis w Archiwum SOZ województwa podkarpackiego).
- Piotrowicz L.
1936 *Znaleziska monet greckich i rzymskich przy budowie kolei małopolskich*, „WN-A”, t. 18, Kraków 1936, s. 95.
- Starkel L.
1988 *Rzeźba. Województwo tarnowskie. Monografia*. (red. J. Warczyńska), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1988.
- Szarek-Waszkowska E.
1971 *Sprawozdanie z działalności Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za lata 1966–1967*, „MSROA za rok 1967”, s. 203–210.
- Szope M.
1981 *Grodziska i zamczyska województwa tarnowskiego*. Tarnów.
Szpunar A.
1982 *Zawada, gm. Dębica, woj. tarnowskie, IA, badania rok 1981*, s. 279.
1983 *Wyniki badań archeologicznych i architektonicznych pałacu w Zawadzie k/Dębicy*. (m-pis w Archiwum SOZ województwa małopolskiego).
- 1993 *Zabytki archeologiczne w kolekcji R. Janusza w Pilźnie*, „MSROA za rok 1993”, s. 5–16.
1996 *Zabytki archeologiczne w zbiorach Liceum Ogólnokształcącego w Dębicy, „Rarnowski”, Tarnów 1995/96*, s. 189–193.
2002 *Aneks do opracowania A. Cetera J. Okoński, Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 103-70*. (m-pis w Archiwum Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Tarnowie).
- Szpunar B., Szpunar A.
1998 *Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Brzeźnicy, badania 1997 roku*, „MSROA”, t. 19, s. 211–216.
1992 *Archeologiczne Zdjęcie Polski. Wyniki badań powierzchniowych na obszarze 100-71* (m-pis w Archiwum SOZ województwa małopolskiego i Archiwum Archeologicznym Muzeum Okręgowego w Tarnowie).
- Talar A.
1968 *Badania powierzchniowe w powiecie dębickim w roku 1966*, „MSROA za rok 1966”, s. 262–263.
- Wielowiejski J.
1960 *Przemiany gospodarczo-społeczne u ludności południowej Polski w okresie późnolateńskiego i rzymskiego*, „Mat. Star.”, t. VI.
- Żaki A.
1950 *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, „Annales UMCS”, t. III.
1974 *Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej*, Wrocław.

Frühmittelalterliche Materialien aus dem Gebiet an dem mittleren Wisłoka – Lauf

Zusammenfassung

Dieser Beitrag präsentiert die aus dem frühen Mittelalter stammenden Materialien, die auf acht AZP (Archäologisches Bild Polens) – Prospektionsgebieten registriert wurden und sind am mittleren Lauf des Flusses Wisłoka lokalisiert (Gebiete 100–71, 101–71, 102–71 und 103–71). Charakteristisch für dieses Gebiet ist seine Lage an der Grenze unterschiedlicher physiographischer Einheiten (Tarnów – und Kolbuszowa – Hochebene, Vorkarpaten Rinne, Tal des unteren Laufs von Wisłoka auf dem Gebiet der Kolbuszowa – Gesenke, und des Strzyżów – Hügellandes, das deutlich von den früher genannten Einheiten abgegrenzt ist.) Diese Unterschiedlichkeit sieht man unter anderem am Beispiel des Reliefs und der Böden, die in der Vergangenheit die Siedlungsentwicklung bedingt haben.

Die größte Menge der frühmittelalterlichen Materialien aus der Umgebung der mittleren Wisłoka lieferten die dort durchgeführten AZP – Forschungen. Auf der Fundstelle Nr 3 in Góra Motyczna und Żyraków (Katalognummer 91 und 92) wurden bei der Gelegenheit der mit dem Autobahnbau A4 verbundenen Vorbereitungsarbeiten die Sondierungsarbeiten und auf der Fundstelle Nr 11 in Stasiówka (Katalognummer 117) die Rettungsgrabungen aufgenommen. Die ersten wurden durch das Institut für Archäologie und Ethnologie der Polnischen Akademie für Wissenschaften in Krakau durchgeführt und die zweiten durch den Wissenschaftlichen Verband Polnischer Archäologen – SNAP.

Der Katalog enthält 127 unterschiedliche mittelalterliche Fundstellen. Darunter unterscheidet man, in Anlehnung an die AZP – Kriterien: 68 Siedlungen, 56 Siedlungsspuren, 1 Brandgräberfeld, ein aus den archivalischen Quellen bekannter Depotfund (Katalognummer 127) und ein vermutliches Verteidigungsobjekt (Katalognummer 63). Die anderen in der Literatur erwähnten Objekte, denen auch eine Verteidigungsfunktion zugeschrieben wurde (Burgwälle in Podgrodzie und Latoszyn, Kreis Dębica), wurden in den

Katalog nicht aufgenommen. Infolge der verifikatorischen Geländebegehungen wurde ihr Verteidigungscharakter ausgeschlossen.

Die Analyse der Fundstellenkarte enthüllt einen sehr charakteristischen „inselartigen“ Charakter der frühmittelalterlichen Besiedlung. (Abb. 1) Man sonderte sieben deutlich sichtbare Siedlungsanhäufungen aus, die nach den gegenwärtigen Ortsnamen genannt wurden, und auf deren Gebiet eine besondere Dichte der Fundstellen festzustellen war. Zu diesen Siedlungsanhäufungen gehören von 10 (Anhäufungen in Góra Motyczna, Grabiny, Podgrodzie, Siówka) bis über 20 Anhäufungen (Brzeźnica, Nagoszyn). Die Überbleibsel der unterschiedlichen frühmittelalterlichen Siedlungen tauchen sowohl auf den unteren Terrassen des Flusses Wisłoka (Anhäufung Podgrodzie) oder auf den Rändern des Altwassers (Fundstellen mit der Katalognummer 92 und 93 in der Anhäufung Góra Motyczna) als auch auf dem höheren Rand der Tarnów – Hochebene (die restlichen Fundstellen – Anhäufungen Góra Motyczna, Anhäufung – Nagoszyn) sowie auch etwas niedriger auf dem anders gebildeten Rand der Kolbuszowa – Hochebene (Anhäufungen Tuszymia und Brzeźnica). Eine ganz andere Umgebung hat die Anhäufung Stasiówka, die auf dem Gebiet der Globików – Hochebene, an der Grenze der Karpatenzone lokalisiert ist. Wichtig für die Entwicklung der frühmittelalterlichen Besiedlung war auch das Eindringen durch die Fluß – und Bachtäle auf die weiter vom Weichseltal gelegenen Gebiete.

Auf dem Gebiet, das Gegenstand dieses Beitrags ist, fehlen frühslavische Fundstellen. Die ältesten Materialien kann man in das VIII Jh. datieren. Um die Chronologie präziser festzulegen, muss man noch zahlreichere Funde gewinnen, vor allem infolge der grabungsmäßigen Arbeiten. Diese Arbeiten sind auch aus konservatorischen Gründen nötig: Auf 20 Fundstellen wurden die durch den Ackerbau geschädigten archäologischen Objekte registriert.

Ежи Оконьски, Барбара Шпунар, Анджей Шпунар

Раннесредневековые материалы среднего течения р. Вислоки

Резюме

Статья представляет материалы периода раннего Средневековья, инвентаризованные на 8 «территориях» АСП, расположенных в среднем течении р. Вислоки (территории 100–71, 101–71, 102–71 и 103–71). Эта территория расположена на грани разнообразных физиографических единиц (Тарнувского и Кольбушовского плоско-

горий, Подкарпатской впадины и Долины нижней Вислоки на территории Сandomирской котловины и Стжижувской возвышенности, четко отделенной порогом от единиц представленных раньше). Это разнообразие отражено, м.п. в рельефе местности и почве, т.е. важнейших факторах обуславливающих в прошлом развитие поселения.

Основное количество раннесредневековых материалов долины средней Вислоки составили законченные на этой территории исследования АСП. На памятниках № 3 в Гуре Мотычной и Жиракуве (кат. № 91 и 92) проводились в рамках подготовки к строительству авто-страды А4 зондирование Институтом археологии и этно-графии Польской Академии Наук в Кракове, а на месте 11 в Стасьювке (кат. № 117) спасательные раскопки, про-водимые SNAP¹ в Жешуве.

Каталог насчитывает 127 раннесредневековых мест разнообразного характера. Среди них выделяются на основании критериев AZP: 68 поселений, 56 следов се-лений, 1 курганный могильник, а также происходивший на основании архивных сведений 1 клад (кат. № 127) и 1 объект предполагаемого оборонительного характера (кат. № 63). В каталоге нет однако встречающихся в литера-туре других мест предполагаемого оборонительного характера (т. наз. Городища в Подгродье и Лятошине, гмина Дембица). Проверочные поверхностные исследо-вания на этих местах исключают их толкование как оборонительных объектов.

Анализ картографированных археологических мест (рис. 1) позволяет обнаружить очень характерный „островной” характер населения периода раннего Сред-невековья. Было выделено 7 четко выделенных поселен-ческих скоплений, называемых от названий современных местностей, на территории которых было обнаружено

сосредоточение мест. В состав отдельных скоплений входит от около 10 (скопления Гура Мотычна, Грабины, Подгродье, Стасьювка) до свыше 20 мест (скопления Бжезьница, Нагошын). Разнообразные по характеру остатки раннесредневековых селений встречаются как на нижних террасах Вислоки (скопление Подгродье) или краях староречий (места кат. № 92 и 93 в скоплении Гура Мотычна), так и вышем, даже в несколько метров крае Тарнувского плоскогорья (остальные места скопления Гура Мотычна, скопление Нагошын) или на располо-женном немного ниже и сформированном по-другому крае Кольбушувского плоскогорья (скопления Тушума и Бжезьница). Совершенно другую среду занимает скопление Стасьювка, расположенное на территории Глобиковского плоскогорья, на грани карпатской зоны. Существенное значение в развитии раннесредневекового селения сыграло проникновение долинами рек и ручьев вглубь территории, более отдаленной от долины Вислоки.

На территории, которая описана в этой работе нет мест раннеславянского периода. Самые старинные материалы относятся к XVIII в. Более подробное составление хронологии требует, однако, приобретения более многочисленных серий памятников, прежде всего на основании раскопок. Получение их является необходи-мостью, также с точки зрения реставрации: на 20 местах обнаружено наличие распаханых археологических объектов.

¹ SNAP – Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich – Научная ассоциация польских археологов